

DOĞA İÇİN TIKLA: CHANGE.ORG TÜRKİYE'DE DİJİTAL ÇEVRE AKTİVİZMİ, SLACKTİVİSM VE İNSANMERKEZCİLİK

İsmail Burak MALKOÇ¹

Gönderilme Tarihi / Submission Date: 28.02.2026 - Kabul Tarihi / Acceptance Date: 19.04.2026
DOI: 10.55055/mekcad.1899725

Malkoç, İ. B. (2026). Doğa için tıkla: Change.org Türkiye'de dijital çevre aktivizmi, slacktivism ve insanmerkezcilik. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi* 8 (1), 118-147. <https://doi.org/10.55055/mekcad.1899725>

ÖZ

Bu araştırma, Change.org Türkiye platformunda 1 Ocak-31 Aralık 2024 tarihleri arasında başlatılan 298 çevre kampanyasını inceleyerek dijital çevre aktivizminin tematik yönelimlerini ve etkililiğini analiz etmektedir. Dijital medya toplumsal hareketler açısından yeni katılım ve görünürlük imkânları sunmaktadır; ancak literatürde bu katılım biçimleri slacktivism tartışmaları kapsamında düşük maliyetli ve çoğu zaman sınırlı etki üreten pratikler olarak ele alınmaktadır. Bu çalışma, çevre kampanyalarını insanmerkezcil ve ekolojimerkezcil yaklaşımlar arasındaki ayırım ile slacktivism tartışmaları arasında kurulan kuramsal yakınlık üzerinden değerlendirmektedir. Bu çerçevede insanmerkezcil çevre talepleri ile bireyselleşmiş ve düşük maliyetli katılım biçimleri arasında yapısal bir ilişki bulunduğu varsayılmaktadır. Bookchin'in "idareci radikalizm" ve Luke'un "yeşil yönetimsellik" tartışmaları bu çerçeveye analitik zemin sunmaktadır. Araştırmada nitel doküman analizi kullanılmış, başlıklar kodlanarak ana tema oluşturulmuş ve sınırlı sayısal göstergelerle birlikte değerlendirilmiştir. Bulgular, kampanyaların büyük ölçüde bireysel başlatıcılar tarafından üretildiğini, imza dağılımının eşitsiz olduğunu ve az sayıda kampanyanın "başarılı" olduğunu göstermektedir. Tematik yoğunlaşma özellikle kent, hayvan hakları ve ormanlar etrafında toplanırken, endüstriyel tehditler görece düşük kalmıştır. Bulgular, dijital çevre kampanyalarının yaygın bir katılım üretmekle birlikte çoğunlukla yerel ve insanmerkezcil talepler etrafında şekillendiğini ve slacktivism ile ilişkilendirilebilecek bir örüntüye işaret ettiğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Ekoloji, Çevrecilik, Slacktivism, Clicktivism, Change.org.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Doğuş Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ibmalkoc@dogus.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-8550-3085

CLICK FOR NATURE: DIGITAL ENVIRONMENTAL ACTIVISM, SLACKTIVISM, AND ANTHROPOCENTRISM IN CHANGE.ORG TÜRKİYE

ABSTRACT

This study analyzes the thematic orientations and effectiveness of digital environmental activism by examining 298 environment-related petitions launched on Change.org Türkiye between January 1 and December 31, 2024. While digital media provides new opportunities for participation and visibility in social movements, the literature also discusses these forms of engagement within the slacktivism framework, often characterized as low-cost and limited-impact practices. This study evaluates environmental petitions through a theoretical affinity between anthropocentric and ecocentric approaches and slacktivism debates. In this context, it is assumed that there is a structural relationship between anthropocentric environmental claims and individualized, low-cost forms of participation. Bookchin’s notion of “managerial radicalism” and Luke’s concept of “green governmentality” provide the analytical framework for this discussion. The study employs qualitative document analysis; campaign titles were coded into ten main themes and assessed alongside limited quantitative indicators. Findings show that petitions are predominantly launched by individuals, display unequal signature distribution, and only a small number are marked as successful. The results indicate that digital environmental petitions generate widespread participation but are largely shaped by local, anthropocentric concerns and reflect patterns associated with slacktivism.

Keywords: Ecology, Environmentalism, Slacktivism, Clicktivism, Change.org.

GİRİŞ

*“Since we're feeling so anaesthetized,
In our comfort zone (...)
See you at the bitter end”
Placebo - Bitter End*

Dijital medya platformları, bugün toplumsal hareketlerin yeni alanları olarak işlev görmekte, sokaklarda, meydanlarda fiziki riskler alınarak gerçekleştirilen kolektif eylemlerse yerlerini giderek dijital tepkilere bırakmaktadır. Ancak bu alanın ürettiği yeni katılım biçimlerinin politik dönüştürücü etkisi de giderek daha fazla tartışma konusu haline gelmektedir. Bu tartışma bir yanıyla; dijital platformların ürettiği düşük maliyetli ve esnek katılım imkanları aracılığıyla bireylerin eylemlere daha kalabalık biçimlerde dahil olabildiğini ve yeni “bağlantılı eylem” biçimlerinin daha etkili bir hareket imkânı sunduğunu vurgulayan yaklaşımları (Bennett & Segerberg, 2012; Earl & Kimport, 2011; Van Laer & Van Aelst, 2010) içermektedir. Bu yaklaşımlar internetin dünyayı daha demokratik bir yere dönüştüreceği ümitlerini (Castels, 2012; Dahlberg, 2009; Rheingold, 1993) tekrar gündeme getirmektedir. Öte yanda: Protesto ve eylemlere katılımın bir tıklama kadar kolaylaşmasının tepkinin yoğunlaşması veya güçlenmesi anlamına gelmediğini, aksine aynı anda çok sayıda kampanya ve eyleme gerçek riskler almadan katılabilmenin; toplumsal hareketleri kalıcı bir dönüşüm talebinden ziyade geçici bir görünürlük üretimi ve dönüştürücü politik enerjiyi de pasifleştirici bir vicdani rahatlama pratiği olarak yeniden kurguladığını ileri süren eleştiriler yer almaktadır. Kısaca

“slacktivism” olarak bilinen tembel eylemcilik ve “clicktivism” olarak bilinen tıklama eylemciliği bu eleştirileri iyi yansıtan kavramlardır (Karagöz, 2013; Morozov, 2011) ve klasik çatışmacı (Coser, 1956) veya eleştirel teorinin (Adorno & Horkheimer, 2010; Foucault, 2013) sistem içi çatışmanın sistemin dönüşümündense yeniden üretimi bağlamında işlev gördüğü fikrini hatırlatırlar.

Bu tartışmaların somutlaştığı alanlardan biri çevrimiçi dilekçe platformlarıdır. *Change.org* gibi platformlar, birey veya toplulukların maliyet veya risklerden görece uzak kalarak kampanyalar başlatabildikleri, taleplerini geniş kitlelere ulaştırabilecekleri ve kısa sürede büyük destek alabilecekleri dijital katılım ortamları vadetmektedirler. Bu yönüyle söz konusu platformlar, dijital aktivizmin demokratikleştirici potansiyeline dair iddiaların en görünür örnekleri arasında yer almaktadır. *Change.org*, dünya genelinde 554 milyondan fazla kullanıcıya ulaşan ve her hafta yaklaşık 1,2 milyon yeni kullanıcının katıldığı, dijital katılımın en yaygın platformlarından biridir. (*Change.org*, b.t.) Türkiye’de yalnızca 2024 yılında 12 binden fazla kampanya başlatılmış ve bu kampanyalar 21 milyondan fazla kullanıcı tarafından desteklenmiştir (*Change.org*, 2024). Öte yandan; bu platformlarda üretilen katılım biçimlerinin ne ölçüde etkili, kalıcı ve dönüştürücü politik sonuçlar ürettiği sorusu açıktır ve özellikle bireysel başlatıcıların ağırlıkta olduğu, düşük eşikli ve hızlı dolaşıma giren kampanyalar bağlamında, dijital katılımın politik etkisinin hangi koşullarda sınırlı kaldığı meselesi bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, söz konusu tartışmayı *Change.org*’da 2024 yılında başlatılan çevre konu başlıklı kampanyalar üzerinden ele almaktadır; çevre konu başlıklı kampanyaların seçilmesinin nedeni “çevrecilik” ile “slacktivism” arasında kurulabilecek teorik yakınlıktır. Çevrecilik, eleştirel bakış açıları, insanların kendilerinin ve gelecek kuşakların konforlarını koruma amacıyla doğaya verilen zararı en aza indirme pratiği olarak anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımın temelinde “insanmerkezci” bir etik yatmaktadır. Çevre kavramı, insanı merkeze alan bir düşünme biçimini içerirken (Cangızbay, 1989; Önder, 2003), örneğin Naess (1994) tam aksine doğanın yalnızca insan yararı açısından değil, kendi içkin değeri bakımından değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İnsanmerkezci çevrecilik anlayışıysa doğayı insanın hizmetinde bir araç olarak temellendirmekte, mevcut yapı içerisinde kısmi düzenlemelerle yetinmekte ve dolayısıyla mevcut ekolojik problemleri yeniden üretmekte riski taşımaktadırlar. Bookchin’in (2017) “idareci radikalizm” eleştirisi, özellikle ekolojik hassasiyetler bağlamında, sistemin temelini sorgulamayan ancak onu düzenlemeye ve yönetmeye çalışan böylesi yaklaşımlara işaret etmektedir. Yani -insanmerkezci- çevrecilik ile slacktivism arasında kurulabilecek kuramsal paralellik: her iki pratiğin de sistem içi, düşük maliyetli ve etkisi tartışılabilir katılım biçimleri üretmeleri ihtimalinde yatmaktadır. Bununla birlikte, çevresel meselelerin yalnızca bireysel duyarlılık veya sorumluluk çerçevesinde değil, aynı zamanda -mevcut- toplumsal eşitsizlikler bağlamında ele alınması gerektiğini vurgulayan “çevresel adalet” yaklaşımı da bu tartışmayı genişletmektedir (Bullard, 1990; Schlosberg & Collins, 2014).

Bu çerçevede, dijital çevre kampanyalarının gerçekten dönüşüm üretip üretmediğini ve ne tür bir çevre koruma anlayışını yansıttığını incelemek önemlidir. Türkiye literatüründe *Change.org* sahasını konu alan araştırmalar oldukça sınırlıdır; bunların bir kısmı platformun olumlu dönüştürücü etkisini vurgularken (Aktaş & Akçay, 2019; Işık & Çıkin, 2024; Gürel & Nazlı, 2019; Işık, 2018; Karadoğan Doruk & Akbıçak, 2017; Kiraz & Kestel, 2017; Satır, 2020; Seyidov & Akçay, 2021; Şimdi, 2023), az bir kısmı slacktivism

tartışmasını eleştirel bir bakışla konu almakta (Akın, 2021; Yegen, 2014; Yücel, 2020) ve yalnızca çok azının çevre/ekoloji bağlamına odaklandığı görülmektedir (Tezcan, 2017). Bu çalışma, literatürde görece sınırlı kalan bu tartışmayı eleştirel bir bakış açısıyla merkeze alarak, dijital katılım biçimlerinin yalnızca yaygınlığını değil, aynı zamanda politik etkilerini ve sınırlarını sorgulamaktadır. Bu araştırmanın amacı ve soruları iki katmanlıdır: İlki, slacktivism tartışmaları bağlamında değerlendirilebilecek olan *Change.org* platformunda 2024 yılında başlatılan çevre konu başlıklı kampanyaların ne ölçüde sonuç ürettiğini ve başarı düzeylerini ortaya koymaktır. İkincisi ise, kamuoyunun çevre konusundaki taleplerinin hangi temalar altında yoğunlaştığını ve çevre sorununu nasıl anlamlandırdığını betimlemektir. Bu kapsamda, 2024 yılı boyunca *Change.org* Türkiye sitesinde başlatılan toplam 298 çevre konu başlıklı kampanya analiz edilmiş, kampanya başlıkları ve temel özellikleri dijital doküman analizi ve tematik çözümleme yaklaşımı çerçevesinde, frekans temelli betimsel çözümlenmelerle birlikte incelenmiş ve ortaya çıkan temalar ile değişkenler arasındaki örüntüler değerlendirilmiştir. Ayrıca örneklem içindeki “başarılı” olarak işaretlenen kampanyalar da ayrı olarak ele alınmıştır.

Toplumsal Hareketlerin Dönüşümü ve Dijital Aktivizm

Günümüz dijital aktivizmi, biçimsel olarak yeni görünse de köklerini 19.yy. toplumsal hareketlerin kolektif mücadele geleneklerinde bulmaktadır (Gürel & Nazlı, 2019: 189). Toplumsal hareketler, toplumsal değişimi hızlandırmayı -veya bazen engellemeyi amaçlayan kolektif eylem biçimleridir. Eski toplumsal hareketler sanayi devrimi sürecinde ortaya çıkmış ve çoğunlukla ekonomi ve sınıf temelli bir karakter taşımıştır. Yeni toplumsal hareketler ise, İkinci Dünya Savaşı sonrası neoliberal politikaların yaygınlaşması ve refah devletinin gerilemesi beraberinde, sınıf ve ulus temelli eski hareketlerin *kimlik* odaklı yeni hareketlere dönüşümünü ifade eder (Çayır, 2016). Kadın, öğrenci, etnik vb. grupların kimlik mücadeleleri, savaş ile nükleer karşıtı hareketler ve elbette ekoloji mücadelesi bu dönüşümün en önemli örnekleridir. Bu hareketler yalnızca ekonomik eşitsizlikleri değil, kültürel hiyerarşileri de sorgulamaktadır. Touraine’in (2022) belirttiği üzere kimlikler, değerler ve farklılıklar günümüzde mücadelelerin merkezine yerleşmiştir. Ekoloji mücadelesi, sınıfsal veya ulus temelli bir hareket olmadığı ölçüde, doğrudan yeni toplumsal hareketler içerisinde değerlendirilmektedir (Erben, 2023).

Aktivizmin biçim ve odağı tarihsel koşullara bağlı olarak değişmiş; internetin ve özellikle sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu dönüşüm yeni bir evreye taşınmıştır. İnternet kullanıcılarının yalnızca içerik tüketen değil, üreten ve dolaşıma sokan aktörlere dönüşmesiyle, “çevrimiçi toplumsal paylaşım ağları” (Toprak, 2009), bireylerin kendi gündemlerini oluşturabildikleri ve destek arayabildikleri alanlar haline gelmiştir. Geleneksel medyanın tek yönlü yapısına karşılık yeni medya daha etkileşimli bir iletişim zemini sunmuştur. Bu dönüşüm, bugün toplumsal hareketlerin salt içerik değil, aynı zamanda biçim bakımından da değiştiğini göstermektedir ve “dijital aktivizm” tartışmalarının zeminini oluşturmaktadır. Dijital aktivizm, toplumsal hareketlerin dijital alanla bütünleşmesi olarak tanımlanabilir. Toplumsal değişim talepleri doğrultusunda yeni medya platformlarının kullanılması bu kapsamda değerlendirilmektedir (Coşkun Tuna & Türkölmez, 2023; Erben, 2023; Korkmaz, 2015).

Toplumsal hareketlerin dijital alana taşınması, işlevselciliğe² yakın yaklaşımlarca, olumlu ve *demokratikleştirici* bir potansiyel olarak görülmektedir (Castells, 2012; Ergül Güvendi, 2023). Bu bağlamda katılımın genişlemesi umudu; hem geçmişte duyulmayan seslerin daha çok duyulabileceği hem de kalabalık katılım beraberinde yüksek çıkacak seslerin daha etkili olacakları kabullerini beraberinde taşımaktadır. Örneğin Earl & Kimport (2011) internet ve dijital teknolojilerin toplumsal hareket ve protestolara katılım için gereken - gerek maddi gerekse de aynı zamanda aynı yerde bulunma gibi- maliyetleri (affordances) ciddi biçimde düşürdüğünü vurgulayarak, "e-taktik" olarak kavramsallaştırdıkları "beş dakikalık aktivizm"lerin dahi günümüzde geniş kitleleri harekete geçirebileceklerini ve dönüştürücü potansiyele sahip olabileceklerini ileri sürmektedirler. Van Laer & Van Aelst (2010) benzer bir vurguyu katılım "eşiği" sınıflandırmaları beraberinde yaparlar; herkesin yüksek zaman, beceri, adanmışlık talep eden ve özellikle de -tutuklanma gibi- ciddi riskler taşıyan "yüksek eşikli" fiziksel protestolara katılamayacaklarını belirterek, "düşük eşikli" ve eylem "repertuarlarının" çok daha geniş olduğunu iddia ettikleri "internet tabanlı" eylemleri günümüzün dönüştürücü hareketleri olarak öne çıkarırlar. Bennett & Segerberg (2012) ise günümüz toplumsal hareketlerinin, geçmişin hiyerarşik örgütlü kolektif eylemlerinden ziyade bireysel çerçevelere gönderme yapan "bağlantılı eylem"ler (connective action) biçiminde işlediğini öne sürmektedirler; bu bakış açısına göre ortak politik görüşler beraberinde hareket eden örgütlü gruplar değil, politik görüşlerinden bağımsız aynı toplumsal problem etrafında -dijital teknolojiler yardımıyla- gerektiğinde birleşebilen bağlantılı bireyler önem kazanırlar.

İnternetin dönüştürücü gücüne dair bu iddialar, "kamusal alan" tartışmaları bağlamında daha derin ele alınabilir. Habermas'ın (2004) kamusal alan kavramsallaştırması, yurttaşların ortak problemlerini *rasyonel* biçimde tartıştıkları herkese açık bir iletişim ve uzlaşma alanını ifade eder, bu tanım işlevselci paradigmalara oldukça yakındır. Bu çerçevede dijital platformlar -Habermas'ın (2015) da vurguladığı üzere daralan anaakım medya kamusal alanına tezat biçimde- kamusal tartışmanın genişlemesi ve daha fazla bireyin *eşit ve özgür biçimlerde söz alabilmesi* bakımından demokratikleştirici bir imkân sunar görünmektedir. Ancak Habermasçı tanımıyla kamusal alanın eşitsizliklerden bağımsız, homojen ve uzlaşmacı bir alan olduğu varsayımı, çatışmacı sosyal düşünce tarafından eleştirilmektedir. Örneğin Arendt (2013), kamusal alanı uzlaşmadan ziyade *rekabet* ve üstünlük mücadelesi olarak değerlendirirken, Fraser (2004), "karşı-kamusal alanlar" kavramıyla -yeni toplumsal hareketler düşüncesine yakın durarak- marjinalleştirilmiş kimliklerin *mücadele alanlarını* kurduklarını ve kamusal alanın güç ilişkilerinden bağımsız düşünülemediğini vurgulamaktadır. Bu durum dijital platformların da benzer eşitsizliklerden azade olmadığı düşündürmektedir.

Bu tartışmalar çerçevesinde dijital platformlar üç farklı biçimde değerlendirilebilir; (1) Dijital alanın -Habermasçı bir bakışla- herkesin eşit ve özgür biçimlerde erişebildiği ve ortak -özellerin geride bırakıldığı- problemler etrafında uzlaşmayla neticelenen rasyonel bir tartışma zemini sunduğu yönündeki iyimser yaklaşımlar (Dahlberg, 2009; Rheingold, 1993; Timisi, 2015). Yeni toplumsal hareketler ve aktivizm tartışmaları, tanımları gereği

² İşlevselci yaklaşımlar toplumu, farklı parçaların *uyum* içinde çalıştığı bir bütün olarak görür ve *toplumsal düzenin* nasıl sürdürüldüğüne odaklanır. Buna karşılık çatışmacı yaklaşımlar, toplumsal yapının eşitsizlikler ve *güç ilişkileri* üzerine kurulu olduğunu vurgular ve değişimi bu gerilimler üzerinden açıklar. Bu çerçevede toplumsal olgular, işlevselcilikte *sistemin devamlılığına* katkılarıyla; çatışmacılıkta ise egemenlik ve mücadele ilişkileri bağlamında değerlendirilir (Giddens & Sutton, 2021).

uzlaşmadan çok *mücadeleye* odaklandıklarından, bu yaklaşım bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. (2) Dijital platformların alternatif karşı-kamusal alanlar üretme potansiyeline sahip oldukları ve mücadele eden grupların görünürlüğünü artırebilecekleri yönündeki yaklaşımlar. Yukarıda sıralanan teorik modeller (Bennett & Segerberg, 2012; Castells, 2012; Earl & Kimport, 2011; Van Laer & Van Aelst, 2010) bu yaklaşım beraberinde düşünülebilir; ancak bu yaklaşım -grupların görünürlük mücadelelerinin *politik* görüşlerden bağımsız problem odaklı bireysel protestolara indirgenmesi riski bir yana- internetin hem ekonomik ve politik güç ilişkilerinden bağımsız hem de yankı odalarını aşabilen açık bir alan olarak idealize edilmesi tehlikesini taşır (Malkoç, 2018; Topbaş & Doğan, 2016). (3) Üçüncü bir yaklaşım ise, dijital platformların karşı-kamusal alanları bireyselleştirerek sistem içi, sınırlı ve sembolik katılım biçimlerine yönlendirebileceğini ileri sürmektedir. Bu çalışma, analizini ağırlıklı olarak bu eleştirel çerçeveye dayandırmaktadır.

Bu noktada medyanın bireyleri pasif ve duyarsız hale getirerek mevcut eşitsizlikleri yeniden ürettiği yönündeki klasik eleştirel yaklaşımlar hatırlanabilir. Örneğin Coser (1956), “emniyet supabı” kavramıyla, bastırıldığı durumda yıkıcı hale gelebilecek toplumsal gerilimlerin kontrollü biçimde dışa vurulmasına imkân tanıyan mekanizmalara işaret etmektedir. Bu çerçevede, sistemin -ki güç eşitsizlikleri içermektedir- devamlılığı için karşıtlığın tamamen bastırılması yerine belirli sınırlar içinde ifade edilmesine izin verilmesi işlevsel hale gelebilmektedir. Adorno & Horkheimer (2010: 167, 203) bu iddiayı kapitalizm içerisinde konumlandırır; bugün tüm kültür ürünleri birer metadır ve farklı görünseler de hepsi aynı şeyi söylerler: direniş mümkün değildir... “Seçme özgürlüğü ve sisteme dahil olmamanın çekiciliği” anlatısı dahi pazarlara bir ürün haline gelmiştir (2010: 196) ve bu kültür sistemi, birer tüketici olarak konumlandırılan insanları *pasifleştirmeye*, dolayısıyla sistemi yeniden üretmeye hizmet eder.

Dijital aktivizme dair yukarıda dile getirilen üçüncü iddia, bu klasik eleştirel teorik bağlam beraberinde yeniden düşünülebilir. Sürekli güncellenen gündemler, art arda yaşanan krizler ve “son dakika” akışları içerisinde insanlar; krizlere kaynaklık eden yapısal -ekonomik, politik, kültürel- koşulları sorgulamaya fırsat bulamadan, kendilerini, *yalıtık* görünen problemlerin toplumsal olmayan teknik çözümleri için yalnız başlarına mücadele ederken bulabilirler. İnternet ve dijital platformlar sayesinde düşen katılım maliyet ve eşikleri (Earl & Kimport, 2011; Van Laer & Van Aelst, 2010) sonucu insanların problemi politik düşüncelerinin önünde tutarak “bağlantılı” dijital “e-taktik” eylemlerine katılmaları (Bennett & Segerberg, 2012) belirli durumlarda yüksek görünürlük ve kıymetli sonuçlar üretebilmektedir. Ancak bu katılım biçimleri her zaman; problemleri üreten yapısal -ekonomik, politik, kültürel- koşulların sorgulandığı ve tek seferlik teknik kazanımlara rağmen sorunların çözüldüğü anlamına gelmeyebilmektedir.

Bu bağlamda dijital aktivizme yöneltilen “slacktivism” ve “clicktivism” eleştirileri önem kazanmaktadır. Clicktivism, basit bir tıklama beraberinde kampanyalara destek vermeyi ifade eder (Yegen, 2014: 90). Karagöz’e (2013: 141) göre slacktivism ve clicktivism, aktivizmin dijital ortamda yalnızca paylaşmak ya da tıklamak suretiyle günlük bir “aktivizm kotası”nı doldurma pratiğine indirgenme tehlikesine işaret etmektedir. Slacktivism ise “slacker” ve “activism” kelimelerinin birleşiminden türemiştir. Politik bir eylemi çok az çaba ve adanmışlıkla, sosyal medya ya da çevrimiçi kampanyalar aracılığıyla destekleme pratiği olarak tanımlanır (Gürel & Nazlı, 2019: 192). Morozov’a (2011) göre bireyler rahatsız oldukları bir konu hakkında bir şey yapmış olma tatmini yaşamak ve kendilerini

duyarlı vatandaşlar olarak hissedebilmek -veya öyle hissettirdiği- için dijital platformlarda pasif eylemlerde bulunabilmektedir. Profil fotoğrafını değiştirmek, bir kampanyayı imzalamak ya da paylaşmak bu pratiklere örnek olarak verilebilir. Margetts vd.'nin (2016) belirttiği üzere protestolara dijital katılımın yoğunluğu büyük ölçüde duygularla, hatta spesifik olarak *öfkeyle* ilişkilidir; eğer dijital katılım bir kazanım üretmiyor, yapıyı sorgulamıyor ve yalnızca bu öfkenin dinmesi ile sonuçlanıyorsa, belirli durumlarda, toplumsal gerilimin tahliye edildiği ancak yapısal dönüşüm üretmeyen bir "emniyet supabı" işlevi görebileceği düşünülebilir (Cosser, 1956).

İnsanmerkezcilik, Ekoloji ve İktidar

Bu çalışmada dijital aktivizm bağlamında çevre kampanyalarının seçilmesi tesadüf değildir; zira çevrecilik eleştirileri, insanmerkezcilik ve sistem içi çatışma tartışmaları bakımından yukarıda vurgulanan slactivism eleştirileriyle benzerlikler taşımaktadır. Çevre kavramı, en genel anlamıyla içinde yaşanılan ortamı ifade eder; ancak kavramın mantığı -her çevre bir *merkez* gerektireceği ölçüde- insanı merkeze alan bir düşünme biçimine dayanır (Önder, 2003: 3). Bu çerçevede çevre, insanın temel referans noktası olduğu bir kozmolojiyi ifade eder. Öztürk'e (2017: 443) göre insanmerkezcilik, doğanın kaynak olarak araçsallaştırıldığı bir düşünce biçimidir. Doğadaki her şey çoğunlukla insan yararı açısından anlamlandırılmaktadır ve böylelikle doğa üzerinde tahakküm kurma eğilimi meşrulaştırılabilmektedir.

Buna karşılık ekoloji kavramı, kökeni "oikos" (ev) sözcüğüne dayanan ve canlıların birbirleriyle ve yaşadıkları ortamlarla -çıkarsız- ilişkilerini inceleyen bir yaklaşımı ifade eder (Cangızbay, 1989: 39). Ekolojimerkezcilik perspektif, doğayı insanın hizmetinde bir araç olarak değil, kendi içkin değeri olan bir varlık alanı olarak kavrar. Naess'in (1994: 12-13) "derin ekoloji" yaklaşımı, çevre sorunlarının mevcut toplumsal ve ekonomik yapı içinde yapılacak *teknik* düzenlemelerle çözülebileceği düşüncesine eleştirel yaklaşır. Ona göre yalnızca kirlenmeyi azaltmaya ya da sürdürülebilirlik söylemine dayanan kısmi müdahaleler, doğa-insan ilişkisinin varoluşsal sorunlarını sorgulamadan bırakmaktadır. Bu noktada insanmerkezcilik çevrecilik pratiklerinin önemli bir bölümü, var olan kurumsal yapı içinde sınırlı iyileştirmelerle yetinmekte ve sistemin temel yapısını -*sürdürmeyi* amaçladığından- dönüştürme yönünde sınırlı kalabilmektedir. Bookchin'in (2017) "idareci radikalizm" kavramı doğa tahribatını üreten toplumsal hiyerarşileri sorgulamaksızın onu düzenlemeye, yönetmeye, yani "idare etmeye" yönelen bu tür çevrecilik anlayışlarını eleştirel biçimde tanımlar.

İnsanmerkezcilik çevrecilik çoğu zaman "sürdürülebilirlik" söylemiyle birlikte ilerlemektedir. Ancak sürdürülebilirlik, doğa ile mevcut üretim ve tüketim ilişkileri -kapitalizm- arasındaki çelişkiyi sorgulamak yerine, bu ilişkilerin daha kontrollü ve verimli biçimde devam ettirilmesine odaklanabilmektedir. Beck'in (1992) "risk toplumu" analizinde işaret ettiği üzere çevresel krizler giderek *bireyselleştirilmiş* sorumluluk biçimlerine indirgenebilmekte; çevre sorunu kolektif ve yapısal bir mesele olmaktan ziyade bireyin tüketim tercihleri ve gündelik davranışları üzerinden çözülmesi gereken bir sorun olarak sunulabilmektedir. Böylece sorumluluk dağıtmakta, ancak iktidar ilişkileri yerinde kalmaktadır. Bauman'ın (2015: 14) da belirttiği üzere neoliberal piyasa ve politika bireylere özgür seçimler vadetmiş, ancak karşılığında tüm gezegenin sorumluluğunu da onlara devretmiştir. Swyngedouw'un (2010), çağdaş çevre siyasetinin giderek teknik çözümlere indirgenerek "post-politik" bir çerçeveye hapsediğinin ve böylece yapısal

güç ilişkilerinin görünmez kılındığının altını çizdiği de bu bağlamda önemlidir.

Bu noktada iktidar tartışmaları önemlidir. Foucault’nun (2015) işaret ettiği üzere modern iktidar yalnızca baskı uygulayan bir güç değildir. Daha çok, bireyleri belirli davranış biçimlerine yönlendiren, onları belli sorumluluk çerçeveleri içinde konumlandıran bir işleyişe sahiptir. İktidar, özneyi dışarıdan zorlamak yerine, onu kendi kendini yöneten bir varlık olarak kurar. “Neoliberal yönetimsellik” ise bu mantığın piyasa rasyonalitesiyle birleşmiş halidir. Birey, yaşamını rekabet, performans ve verimlilik ölçütlerine göre düzenlemekle yükümlü, kendini -en yararlı biçimde- yöneten bir özneye dönüşür. Bu çerçeve çevre alanını anlamak açısından da açıklayıcıdır. Luke’un (1999; Rutherford, 2017) “yeşil yönetimsellik” tartışması, çevre söyleminin yalnızca doğayı koruma çağrısı olmadığını; aynı zamanda belirli davranış biçimlerini “yararlılık” söylemiyle yönlendiren bir yönetim/tüketim tarzına dönüştüğünü gösterir. Sürdürülebilirlik, karbon ayak izi ya da bireysel sorumluluk gibi kavramlar çevresel duyarlılığı artırırken, sorunun çerçevesini de belirler. Böylece muhalefet tamamen bastırılmaz; fakat belirli bireysel sınırlar, sorumluluklar ve tüketim pratikleri içinde yeniden şekillendirilir. Yapısal problemlere karşı mücadelenin yerini kâğıt pipet kullanımı alır. Buna ek olarak Moore’un (2015) vurguladığı gibi doğa kapitalist sistemin dışında yer alan bir alan değildir. Tam tersine, bizzat sistemin kurucu bileşenlerindedir. Bu nedenle çevresel krizler, dışsal sapmalar değil, mevcut üretim ve birikim düzeninin hem sonuçları ve fakat aynı zamanda sebepleridir ve dolayısıyla mevcut düzeni yeniden üreten dinamikler olarak da değerlendirilebilirler. Bu durum, ekolojik problemlerin yalnızca bireysel davranışların düzenlenmesiyle çözülemeyeceğini; meselenin yapısal bir bağlamda ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Yalnızca yönetimsellik ve bireyselleştirme süreçleri değil, çevresel risklerin toplumsal olarak nasıl dağıldığı sorusu da anlamlıdır. Bu noktada çevresel sorunların yalnızca doğa ile insan arasındaki bir ilişki olarak değil, aynı zamanda toplumsal adalet bağlamında ele alınması gerektiğini vurgulayan “çevresel adalet” (environmental justice) yaklaşımı önem kazanmaktadır. Bullard (1990), çevresel risklerin toplumsal olarak eşitsiz biçimde dağıldığını ve özellikle dezavantajlı toplulukların sistematik olarak daha fazla çevresel zarara maruz kaldığını ortaya koyarak ilgili literatürünün kurucu çerçevesini geliştirmiştir. Schlosberg & Collins (2014) de benzer biçimde, çevresel problemlerin yalnızca kaynakların dağılımı meselesi olmadığını; aynı zamanda farklı toplumsal grupların tanınması, karar alma süreçlerine katılımı ve kendi yaşam alanlarını koruyabilme kapasiteleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bölümde tartışılan teorik hatlar birlikte değerlendirildiğinde, insanmerkezci çevrecilik anlayışının doğayı insan yararı temelinde konumlandıran etik çerçevesinin, çevresel sorunların eşitsiz dağılımını vurgulayan çevresel adalet yaklaşımı ve bu sorunların bireysel sorumluluklara indirgenmesini açıklayan yönetimsellik analizleriyle kesiştiği görülmektedir. Çevresel risklerin toplumsal olarak eşitsiz biçimde dağıldığı bir bağlamda, bu risklere yönelik taleplerin çoğunlukla bireyselleştirilmiş ve düşük maliyetli katılım biçimleriyle ifade edilmesi, ekoloji mücadelesinin yapısal boyutlarının geri planda kalmasına yol açabilmektedir. Bu durum, dijital aktivizm pratiklerinin hangi koşullarda dönüştürücü bir politik etki ürettiği ve hangi koşullarda sistem içi, sınırlı ve yönetilebilir talepler biçiminde kaldığı sorusunu gündeme getirmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, Change.org Türkiye platformunda 2024 yılı boyunca başlatılan çevre konulu kampanyaları inceleyerek dijital çevre aktivizminin tematik yönelimlerini ve sonuç üretme potansiyelini ortaya koymak amaçlanmıştır ve nitel, betimsel içerik analizine dayanan (Kümbetoğlu, 2012: 34; Neuman, 2014: 54) ve frekans temelli betimsel çözümlenmelerle desteklenen bir analiz kullanılmıştır. Çalışma, dile getirilen çevre taleplerinin hangi başlıklar altında toplandığını ve bu taleplerin ne ölçüde karşılık bulunduğunu ortaya koymayı amaçlayan bir dijital doküman incelemesine dayanmaktadır (Kıral, 2020). Bu süreçte elde edilen bulgular frekans ve dağılım analizleriyle desteklenmiş; böylece nitel tematik çözümlenme ile nicel betimsel göstergeler birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı istatistik genelleme yapmak değil; bir döneme ait eğilimleri ortaya koymak ve yorumlamaktır.

Araştırmanın örneklemini, Change.org Türkiye platformunda 1 Ocak-31 Aralık 2024 tarihleri arasında başlatılmış çevre konulu kampanyalar ve başlıkları oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde platformun sunduğu arama ve etiketleme sistemi kullanılmış; örneklemin oluşturulmasında "çevre", "hayvan hakları", "hayvan refahı" ve "biyoçeşitlilik" etiketleri seçilmiş³, durum filtresi "tüm kampanyalar" ve konum filtresi "Türkiye" olarak belirlenmiştir. Bu kriterler beraberinde 298 kampanyaya ulaşılmıştır. Böylece veri seti; her kampanya için (1) başlık, (2) başlatıcı türü, (3) imza sayısı, (4) coğrafi konum ve (5) başarı durumu kaydedilerek oluşturulmuştur. Kampanya içerik metinleri kapsam dışında tutulmuştur. Bu tercih, başlıkların kampanyanın temel talebini en yoğun ve doğrudan biçimde yansıtan kısa metinler olmalarıyla ilişkilidir. Veri seti oluşturulurken arama sonucunda filtrelenen kampanyalar tarihe göre sıralanmış, her biri ayrı web sayfalarında açılmış ve incelenmiş, sıralanan parametreler bir *Excel* belgesine her kampanya için ayrı bir satıra işlenmiştir.

Kodlama tek araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu durum, çalışmanın betimsel ve keşfedici niteliği çerçevesinde değerlendirilmiş, ayrıca geçerlik ve güvenilirlik sağlanabilmesi adına, kodlama süreci şeffaf ve sistematik biçimde yürütülmüştür, tüm kod ve temalar açıkça listelenmiştir (Özkan, 2023). *Tümevarımsal (Inductive)* kodlama (Baltacı, 2019: 377) tekniğinin benimsendiği bu çalışmada; tüm kodlar yalnızca kampanya başlık cümlelerinde yer alan ifadelerden oluşmuş ve -yapım ve çekim ekleri çıkarılarak- kelime kökleri doğrudan veri setinde görüldükleri biçimde bırakılmışlardır. Bu nedenle öncelikle *Excel* belgesine kaydedilen kampanya başlıkları için ayrıca bir *Word* belgesi açılmış, yalnızca başlıkları içeren yaklaşık iki bin kelimelik bir korpus oluşturulmuş, kaba bir okumayla en sık tekrar eden kelime kökleri not edilmiş, ardından yazılımın metin içi arama özelliği yardımıyla kelimeler sayılarak korpus içinde en sık tekrar eden kelimelerin frekans ve yüzdeleri belirlenmiştir. Kodlar en sık tekrar eden 50 kelime

³ *Change.org* dahilinde kampanya başlatan kullanıcılar, kampanyalarını platformun sunduğu bir veya birkaç etiket beraberinde işaretlemek durumundadır. Araştırma örneklemini oluşturulurken seçilen etiketler dışında platformun sunduğu diğer etiketler şu şekildedir: Kamu Politikası, Politika, Sağlık, Eğitim, Ceza Adaleti, Çocuk ve Aile Refahı, Devlet Politikaları, Yerel Yönetim, Halk Sağlığı, Kültür ve Sanat ve Medya, Ekonomik Adalet, Çocuk Hakları, Adil Yargılanma, Kadın Hakları, Ekonomi Politikası, Öğrenci Hakları, Teknoloji ve İnternet, Hasta Hakları, Kamu Güvenliği, Üniversite Öğrencileri, Eğitim Sistemi. Bu etiketler araştırmanın odaklandığı çevresel problem alanlarıyla doğrudan ilişkilendirilememeleri nedeniyle kapsam dışında bırakılmışlardır. Platformun etiketlerinin zaman içinde değişebildiğini ayrıca vurgulamak gereklidir.

kod olarak belirlenmemiştir. Ayrıca; korpusta yer alan bazı kelimeler en sık tekrar eden kelimeler arasında yer almalarına rağmen, araştırmanın kapsamı ve tematik bütünlüğü açısından anlamlı görüldükleri için kod olarak kabul edilmişlerdir (Tablo 2’de daha geniş bir açıklama mevcuttur). Temalar, tümevarımsal biçimde oluşturulan bu kodların mantıksal grupları olacak biçimde belirlenmişlerdir; dolayısıyla temalar belirlenirken hiçbir kod dışarıda bırakılmamış ve her bir kod yalnızca bir tema ile eşleştirilmiştir.

Bu teknikle 11 tema şu şekilde ortaya çıkmıştır: “Ormanlar ve vahşi alanlar”, “su kaynakları”, “hayvan hakları ve refahı”, “madencilik tehditleri”, “enerji tehditleri”, “kirlilik ve atık”, “kent ve yapılaşma tehditleri”, “köy ve tarım”, “çevre ve ekolojik fikirler”, “endüstriyel tehditler” ve “katılım, tepki ve mücadele.” Analizin devamında -Excel yazılımının metin içi arama özelliğinin yardımıyla- belirlenen her bir kod her bir başlığın içinde aratılmış, eğer başlık içinde bir koda rastlandıysa ilgili başlık o koda karşılık gelen tema beraberinde değerlendirilmiştir. Bir başlıkta bir temaya bir defa rastlandıysa o tema ikinci defa aranmamıştır. Bu teknikle her bir başlık en az bir temayla eşleştirilmiş, bazı başlıklarsa daha fazla tema ile eşleşebilmiştir (Ek 1’de eşleşmelere dair örnekler mevcuttur). Eşleştirilen tema eşleşme sayısının -609- başlık sayısından -298- fazla olduğunun altının çizilmesi de bu noktada önemlidir.

Belirtilmelidir ki, başlıkların bir bölümünde hiçbir koda rastlanmamış, dolayısıyla bu başlıklar hiçbir temayla eşleştirilememiştir; toplamda 64 adet olan bu başlıklar -örneğin yaklaşık %21’i, “ilişkisiz” olarak işaretlenmiş ve hiçbir analize dahil edilmemiştir. Bu başlıklara dair örnekler Ek.2’de incelenebilir. Burada “katılım, tepki ve mücadele” teması ayrıca tartışılmalıdır; kod olarak büyük çoğunlukla fiilleri içeren bu tema örnekleme -ilişkisizler çıkarıldıktan sonra geriye kalan 234 kampanya başlığıyla-%75’e yakın bir oranla eşleşmiştir.⁴ Örnekleme içerisinde bir karşılaştırma yapmaya izin vermediğinden bu temanın analitik ayırım üretme kapasitesinin sınırlı olduğu değerlendirilmiş, dolayısıyla frekans analizlerinden çıkarılmıştır. Yine de tümünden gelimsel sunumu bozmamak için toplam tematik dağılım içerisinde sunulmuştur. Ekolojik/çevresel problem alanlarını yansıtan geri kalan 10 temanın dağılımları; başlatıcı türü, imza sayısı, konum ve başarı durumu ile birlikte değerlendirilmiştir. Ayrıca örnekleme içerisinde “başarılı” olarak işaretlenen kampanyalar ayrı olarak incelenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, 2024 yılı boyunca Change.org Türkiye platformunda başlatılan çevre konulu kampanyaların nicel dağılımı ve tematik örüntüleri birlikte ele alınmaktadır. Amaç yalnızca kampanyaların sayısal özelliklerini ortaya koymak değil; aynı zamanda bu dijital katılım biçiminin ne tür bir çevre anlayışını ve ne tür bir kamusal pratik biçimini yansıttığını

⁴ Bu tema ile eşleşmemiş geriye kalan yaklaşık 60 adet kampanya başlığı, kod olarak belirlenmiş fiilleri doğrudan içermemektedir. Hatırlanacağı üzere kodlar, korpusta en sık tekrar eden ilk 50 kelime referans alınarak ve buna ayrıca anlamlı görülen sınırlı sayıda kelimenin eklenmesiyle oluşturulmuştur. Bu başlıklarda yer alan fiiller ise bu kodlarla birebir örtüşmemekle birlikte, anlamsal olarak benzer tepki ve mücadele kalıplarını ifade etmektedir. Örneğin “uyutulmasın”, “solumasın”, “zorunlu olsun”, “sesi ol”, “yerleştirilsin” gibi ifadeler, düşük frekanslı olmalarına rağmen aynı tematik yönelimi yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu tür fiiller kodlara dahil edilmiş olsaydı, ilgili temanın örnekleme çok daha yüksek bir oranda eşleşmesi beklenirdi.

tartışmaktır. Teorik çerçevede ortaya konulduğu üzere dijital aktivizm, bir yandan kamusal alanın genişlemesi, görünürlüğün artması ve katılım eşiklerinin düşmesi (Castells, 2012; Habermas, 2004; Earl & Kimport, 2011; Güvendi, 2023; Van Laer & Van Aelst, 2010; Bennett & Segerberg, 2012), diğer yandan ise düşük maliyetli, risksiz ve sembolik katılım biçimleri aracılığıyla politik enerjinin pasifleştirilmesi (Morozov, 2011; Coser, 1956; Adorno & Horkheimer, 2010; Foucault, 2013, 2015) arasında gerilimli bir alana işaret etmektedir. Aşağıdaki bulgular bu çift yönlü teorik zemin içinde değerlendirilmelidir. Ayrıca ekolojik sorunların altında yatan yapısal sebepleri mistifiye eden insanmerkezci çevreciliğin de bu sembolik katılım biçimleriyle ilişkisi teorik merceğin önemli bir parçasıdır.

İlk olarak örneklem özelliklerine odaklanmak gerekirse; Change.org Türkiye platformunda 2024 yılında başlatılmış çevre konulu 298 adet kampanyanın 241'inin (yaklaşık %80) bireyler, 48'inin topluluklar ve yalnızca 9'unun derneklerce başlatıldığı saptanmıştır. Bu bulgu Gürel & Nazlı'nın (2019) bireysel başlatıcıların ağırlığına ilişkin tespitiyle neredeyse bire bir örtüşmektedir. Klasik toplumsal hareket literatüründe örgütlü aktörlerin önemi düşünülduğünde, karşılaşılan tablo daha bireyselleşmiş ve örgütsel sürekliliği zayıf bir katılım biçimine işaret etmektedir. Bununla birlikte bu durum, dijital ortamın sunduğu düşük eşikli katılım imkânlarıyla da doğrudan ilişkilidir. Earl & Kimport'un (2011) vurguladığı üzere dijital teknolojiler, protesto ve katılım için gereken maliyetleri (affordances) önemli ölçüde düşürmekte; Van Laer & Van Aelst'in (2010) belirttiği gibi "düşük eşikli" eylem repertuarlarını genişletmektedir. Bu bağlamda bireysel başlatıcıların ağırlığı yalnızca örgütsel zayıflığın değil, aynı zamanda dijital katılımın yapısal olarak birey temelli işlemesinin bir sonucu olarak da okunabilir. Bennett & Segerberg'in (2012) "bağlantılı eylem" kavramsallaştırması da bu tabloyu açıklar; kampanyalar, örgütlü kolektif yapılardan ziyade bireysel çerçeveler üzerinden, gevşek biçimde birbirine bağlı aktörler tarafından yürütülmektedir. Ancak bu bireyselleşmiş katılım biçimi, Beck'in (1992) risk toplumu analizinde işaret ettiği üzere sorumluluğun kolektif yapılardan bireylere kayması ve çevresel sorunların gündelik bireysel sorumluluklar (Bauman, 2015) çerçevesinde yeniden kurulmasıyla da kesişmektedir. Örneklemde bireysel başlatıcıların ezici ağırlığı, bu bireyselleştirilmiş çevre sorumluluğu biçiminin dijital alanda somutlaştığını düşündürmektedir.

Konumlar incelendiğinde kampanyaların 60'ının genel anlamda Türkiye'ye, 57'sinin İstanbul'a, 19'unun İzmir'e ve 16'sinin Ankara'ya gönderme yaptığı görülmüştür; diğer konumlar ise genellenemeyecek ölçüde dağınık bir görünüm sergilemektedir. Büyükşehirlerin belirgin ağırlığı, ekolojik problemlerin özellikle kentleşme ve yapılaşma bağlamında görünür hale geldiğini göstermektedir. Bununla birlikte bu dağılım, dijital kamusal alanın coğrafi olarak eşit dağılmadığını da düşündürmektedir. Kamusal alanın kapsayıcı ve eşit bir tartışma zemini sunduğu varsayımı (Habermas, 2004), bu tür mekânsal yoğunlaşmalar karşısında sorgulanabilir hale gelmekte; zira dijital görünürlük mücadeleleri (Fraser, 2004) de tıpkı toplumsal eşitsizlikler gibi belirli merkezlerde yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede büyükşehir-merkezli yoğunlaşma, yalnızca çevresel sorunların nerede ortaya çıktığını değil, aynı zamanda bu sorunların konularını, kimler tarafından ve hangi koşullarda kamusal olarak ifade edilebildiğini de göstermektedir. Çevresel adalet literatüründe vurgulandığı üzere çevresel riskler toplumsal olarak eşitsiz biçimde dağılmakta (Bullard, 1990); ancak bu risklere yönelik taleplerin görünürlük kazanması ve kamusal alana taşınması da benzer biçimde eşitsiz gerçekleşmektedir. Schlosberg & Collins'in (2014) işaret ettiği gibi çevresel adalet yalnızca risklerin

dağılımını değil, toplulukların kendi yaşam çevreleri üzerinde söz sahibi olabilme ve bu sorunları dile getirebilme kapasitelerini de içermektedir. Bu açıdan, dijital kampanyaların metropol merkezlerinde yoğunlaşması, çevresel sorunların yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda temsili ve ifadesel olarak da eşitsiz bir biçimde kurulduğunu göstermektedir.

298 kampanyanın ortalama imza sayısı yaklaşık 2500’dir; ancak ortalamanın altında imza alan kampanyaların oranı örneklemin yaklaşık %75’ini oluşturmaktadır. Daha çarpıcı biçimde, 116 kampanyanın (yaklaşık %40) 100’ün altında imza aldığı görülmektedir. Bu durum, imza dağılımının son derece eşitsiz bir yapı sergilediğini göstermektedir. Az sayıda kampanya yüksek sayıda imza alırken, büyük çoğunluk çok düşük imza düzeylerinde kalmaktadır. Örnekleme dair bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, kampanyaların büyük ölçüde bireyler tarafından, çoğunlukla büyükşehirleri konu alarak başlatıldığı; ancak bu girişimlerin önemli bir kısmının düşük imza düzeylerinde kalarak sınırlı bir kamusal etki üretebildiği görülmektedir. Bu tür dağılımlar, Margetts vd.’nin (2016) işaret ettiği “güç yasası” (*power law*) dinamikleriyle uyumludur; dijital katılım ortamlarında dikkat ve katılım, az sayıda “viral” kampanyada yoğunlaşmakta, geri kalan geniş çoğunluk ise sınırlı görünürlükle dolaşımda kalmaktadır. Bu bağlamda “viral mobilizasyon”, istisnai ve yoğunlaşmış bir etki üretirken, çoğu kampanya düşük etkileşim düzeylerinde sabitlenmektedir. Dolayısıyla kampanya üretimindeki nicel yoğunluk, dönüştürücü bir kamusal etki üretildiği anlamına gelmemektedir. Bu tablo, Morozov’un (2011) slacktivism eleştirisinde vurguladığı düşük maliyetli ve sınırlı etkili katılım biçimleriyle örtüşmekte; Coser’in (1956) “emniyet supabı” kavramı çerçevesinde düşünüldüğünde ise bu tür pratiklerin biriken toplumsal tepkiyi tahliye eden ancak dönüşüm üretmeyen bir işleve sahip olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Bahsedildiği üzere tematik analize giden yolda kampanyaların başlıklarında yer alan kelimeler -daha sonra kodlara dönüştürülmek ve temalar altında gruplandırılmak üzere- listelenmiş ve sayılmıştır, Tablo 1’den en sık tekrar eden ilk 50 kelime/kelime grubu incelenebilir. Bu kelime gösterimlerini yapımlar ve çekim eklerinden arındırılmış kelime kökü grupları olarak düşünmek gerekmektedir; sözgelimi “maden” kelimesi içerisinde “madenleri”, “madeni”, “madensiz” gibi türemiş kelimeler yer alabilmektedir.

Tablo1.

Çevre Konulu Kampanya Başlıklarında En Sık Tekrar Eden İlk 50 Kelime

Kelime	Frekans	Yüzde	Kelime	Frekans	Yüzde
Bağlaç ve Edatlar	189	8,63	Yeşil	10	0,46
Dur	43	1,96	İstanbul	10	0,46
Koruma	33	1,51	Göl	9	0,41
Etmek	25	1,14	Yaşam	9	0,41
Alan	22	1	Yasak	9	0,41
İstemek	22	1	Yok	8	0,37

Vermek	21	0,96	Çağrı	8	0,37
Maden	21	0,96	Son	8	0,37
Hayvan	20	0,91	Yangın	8	0,37
Orman	18	0,82	Balık	8	0,37
Doğa	17	0,78	Bina	8	0,37
Ocak	16	0,73	Kent	7	0,32
Park	15	0,68	Kapatılsın	7	0,32
Karşı	13	0,59	Çalışma	7	0,32
Talep	12	0,55	Katliam	7	0,32
İklim	12	0,55	Halk	7	0,32
Su	12	0,55	Mahalle	7	0,32
Hayır	12	0,55	Santral	7	0,32
Temiz	11	0,5	Türkiye	7	0,32
Yol	11	0,5	İmar	7	0,32
İzmir	10	0,46	Sokak	7	0,32
Sahip	10	0,46	Zehir	6	0,27
Ağaç	10	0,46	Üniversite	6	0,27
Proje	10	0,46	Güneş	6	0,27
Koy	10	0,46	Köpek	6	0,27
TOPLAM				2191	100

Bağlaç ve edatlar grubu analiz ile ilişkisiz bir stopword grubu olarak değerlendirilmelidir. Yalnızca Tablo 1 incelendiğinde dahi *Change.org*'a yansıyan çevre hassasiyetlerinin genel çerçevesi anlaşılabilir; "hayvan", "orman", "doğa", "su", "ağaç" gibi kelimelerin yüksek tekrar oranları, çevre sorununun büyük ölçüde korunması gereken varlıklar üzerinden tanımlandığını göstermektedir. Buna karşılık üretim ilişkilerine, kapitalist ekonomi politiğe ya da sistemsel dönüşüm tartışmalarına doğrudan gönderme yapan kavramların yok denecek kadar sınırlı olduğu; bu bağlamda yalnızca "maden" ve "ocak" gibi endüstriyel etkinliğe işaret eden kelimelerin öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, çevresel sorunların, Moore'un (2015) vurguladığı biçimde doğrudan üretim ve

birikim ilişkileriyle bağlantılı yapısal bir mesele olarak değil, belirli projeler ve yerel müdahaleler düzeyinde ele alındığını düşündürmektedir. Ayrıca “İstanbul”, “İzmir”, “yeşil alan” ve “park” gibi ifadelerin görece yüksek sıklıkta kullanılması yukarıda vurgulanan büyükşehir merkezli odağı yeniden gözler önüne sermekte ve çevresel sorunların eşitsiz mekânsal ve temsili dağılımını vurgulayan çevresel adalet literatürünü tekrar hatırlatmaktadır (Bullard, 1990; Schlosberg & Collins, 2014). Kampanya başlıkları arasında en sık tekrar eden 50 kelime dahi bize çevreye dair insanmerkezci, faydacı bakışın (Bookchin, 2017; Karagöz, 2013) ipuçlarını vermekte gibidir.

Tablo 2.

Araştırma Temaları ve Karşılık Gelen Kodlar

TEMALAR	KODLAR
Ormanlar ve Vahşi Alanlar	Ağaç, Orman, Yangın, Doğa, Söndürme, Fidan
Su Kaynakları	Su, Göl, Nehir, Deniz, Çay, Körfez, Sahil, Dere, Kıyı
Hayvan Hakları ve Refahı	Hayvan, Köpek, Barınak, Mama, Sahip, Balık, Dost, Yaşam, Cenneti, Kaplumbağa, Vegan, Kedi, Veteriner, Avcılık, Caretta
Madencilik Tehditleri	Maden, Mermer, Taş, Ocak, Tesis, Altın, Çalışma, Siyanür
Enerji Tehditleri	Enerji, Elektrikli, Santral, Güneş, Nükleer, Hes, Jes
Endüstriyel Tehditler	Fabrika, Petrol, Osb, Çimento, Sanayi
Kirlilik ve Atık	Çöp, Atık, Plastik, Sigara, Kirlilik, Kanalizasyon, Gürültü, Zehir, Zarar, Yıkım, Hava, Lağım, İlaçlama, Pet
Kent ve Yapılaşma Tehditleri	Kent, Şehir, Mahalle, Bina, Beton, İmar, Yapı, Alan, Rezerv, Sokak, Yol, Park, Plan, Proje, Tarihi, Yeşil, Üniversite, Otobüse, Bisiklet, İhale, Kaldırım
Köy ve Tarım	Köy, Tarım, Zeytin, Yayla, Mandalina, Verimli, Tohum
Katılım, Tepki ve Mücadele*	Eylem, Etmek, Dur, Hayır, Stop, Yasak, Yasağı, İptal, Kapatılsın, Karşı, Katliam, Mücadele, Çağrı, İmza, Talep, İstemek, Kampanya, Destek, Adım, Vermek, Kurulsun, İzin, Son, Dokunma, Adalet, Hak, Halk, Koruma

Çevre ve Ekolojik Fikirler

Geri, Kompost, Temiz, Gelecek, İklim, Nötr, Karbon, *Sürdürülebilir, Ekolojik*

* Belirtildiği üzere “Katılım, Tepki ve Mücadele” teması, kod olarak büyük ölçüde fiilleri içermekte ve örneklemedeki kampanya başlıklarıyla yaklaşık %75 oranında eşleşmektedir. Tam bir eşleşmenin gerçekleşmemesinin nedeni, geri kalan başlıklarda yer alan fiillerin frekans eşliğini karşılamayan, daha az tekrar eden ifadelerden oluşmasıdır. Bu fiiller, kod listesinde yer alanlarla anlamsal olarak benzer niteliktedir. Dolayısıyla söz konusu tema, örneklemedeki başlıkların büyük bölümünü kapsayan ve ayırt edici bir analitik ayırım üretmeyen bir kategori olarak değerlendirilmiş ve bu nedenle analiz dışında bırakılmıştır.

Bahsedildiği üzere kampanya başlıkları içerisinde en sık tekrar eden kelimeler, her biri yalnızca bir defa kullanılmak şartıyla, mantıksal olarak gruplandırılarak araştırmanın temaları *tümevarımsal* biçimde (Baltacı, 2019) oluşturulmuştur, Tablo 2’den belirlenen temalar ve karşılıklarındaki kod grupları incelenebilir. Kodlar arasında *italik* ile yazılmış olanlar dikkat çekecektir; bunlar temaların belirlenmesinin ardından, en sık tekrar eden ilk 50 kelime arasında yer almamalarına rağmen, araştırmanın kapsamı ve tematik bütünlüğü açısından anlamlı görüldükleri için kod olarak kabul edilmiş ve analize eklenmişlerdir. Gerçekleştirilecek benzer araştırmalara referans olması için tüm kodlar şeffaf biçimde sunulmuştur (Özkan, 2023). Ayrıca “Endüstriyel Tehditler” teması frekans olarak öne çıkan kelimeleri hiç içermemesine rağmen analitik bütünlüğü sağlamak amacıyla çerçeveye sonradan dâhil edilmiştir.

Örneklemede yer alan başlıkların tümü, içerdikleri kodlar çerçevesinde -bir veya daha fazla- temalar ile eşleştirilmişlerdir. Başlık içerisinde Tablo 2’de listelenen bir veya birden fazla koda rastlanması durumunda, ilgili başlık bu kodlara karşılık gelen tema ya da temalarla birlikte değerlendirilmiş ve bu işlem tüm başlıklar için sistematik olarak tekrar edilmiştir. Bir başlıkta bir temaya bir kez rastlanması yeterli kabul edilmiş, aynı tema başlık içinde tekrar aranmamıştır. Analizin daha açık anlaşılabilmesi için Ek 1’de kampanya başlığı ve tema eşleşmesine dair örnekler sunulmuştur. Tema eşleşmelerinin tamamlanmasının ardından tüm temalar sayılmış, sayı ve oranlar Tablo 3’te listelenmiştir. Bir başlık birden fazla temayla eşleşebildiğinden tema eşleşme sayısının -609- başlık sayısından -298- fazla olduğu hatırlanmalıdır.

Tablo 3.*Temaların Frekans ve Yüzdeleri*

TEMALAR	FREKANS*	YÜZDE
İlişkisiz**	64	2.148
Katılım, Tepki ve Mücadele***	176	5.906
Kent ve Yapılaşma Tehditleri	74	2.483
Hayvan Hakları ve Refahı	55	1.846

Ormanlar ve Vahşi Alanlar	52	1.745
Su Kaynakları	46	1.544
Kirlilik ve Atık	45	1.510
Madencilik Tehditleri	32	1.074
Çevre ve Ekolojik Fikirler	31	1.040
Köy ve Tarım	19	638
Enerji Tehditleri	9	302
Endüstriyel Tehditler	6	201
TOPLAM	609	1.000

* Frekans sayıları ilgili temanın örneklem içinde ilgili sayı kere temsil edildiğini gösterir. Örneğin “su kaynakları” temasına 46 kere rastlanmıştır, yani 298 başlıktan 46’sı “su kaynakları” ile de ilişkilidir.

** “İlişkisz” bir tema değildir, bu başlıklar diğer temalarla eşleşmemiştir, dolayısıyla 64 sayısı doğrudan başlık sayısı ile eşlenebilir. Bu temaya analizin devamında yer verilmeyecektir.

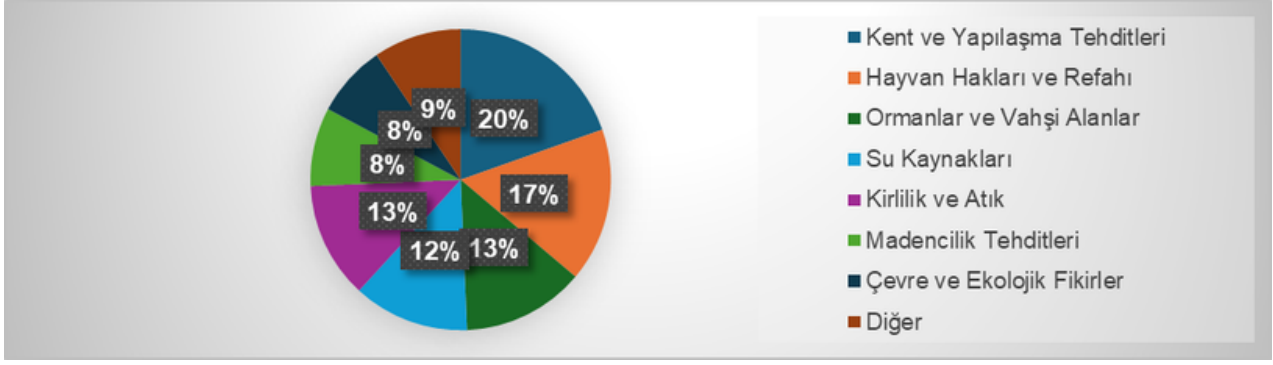
*** Yukarıda açıklanan sebeplerle bu temaya analizin devamında yer verilmeyecektir, ancak yine de tema dağılımlarını sunan bu tabloda listelenmesi uygun görülmüştür

Tablo 3, temaların toplam tema eşleşme sayısı içindeki oranlarını göstermektedir. Göze çarpan ilk bulgu, incelenen 298 kampanyanın 64’ünün (%21.48) çevre konusuyla “ilişkisz” oluşudur. Belirtildiği üzere bu başlıklarda araştırma kapsamında belirlenen hiçbir koda rastlanmamaktadır. Bu oran, ilk bakışta örneklem seçimine veya analiz sürecine ilişkin soru işaretleri doğurabilir. Ancak Tablo 2 yeniden incelendiğinde, araştırma kodlarının çevre ve ekoloji alanında sık kullanılan ve anlamlı kabul edilebilecek geniş bir kavramsal alanı kapsadığı görülmektedir; ayrıca bu kodlar doğrudan korpustan türetilmiş olup tündengelimsel kategoriler değildir. Dolayısıyla “ilişkisz” olarak işaretlenen bu 64 başlık, ne korpus içinde yüksek frekansla tekrar eden ne de bağlam içinde anlamlı görülen düşük frekanslı kodları içerebilmiştir. Örneklem oluşturulurken platformun arama sistemindeki hazır etiketler arasından “çevre”, “hayvan hakları”, “hayvan refahı” ve “biyoçeşitlilik” etiketleri seçilmiştir (diğer etiketlerin neden dışarıda bırakıldığı yöntem bölümünde açıklanmıştır). Kampanya başlatıcılarının, platformda kampanya oluştururken kampanyalarını bu hazır etiketler arasından seçim yaparak etiketlediklerini vurgulamak bu noktada önemlidir. Söz konusu “ilişkisz” başlıkların, analiz problemlerinden ziyade platform içi etiketleme pratikleriyle ilişkili olduğu anlaşılmalıdır. Kampanyaların yanlış etiketlenmiş olması ya da görünürlük artırma amacıyla stratejik biçimde bu etiketler altında açılmış olması muhtemeldir. Nitekim

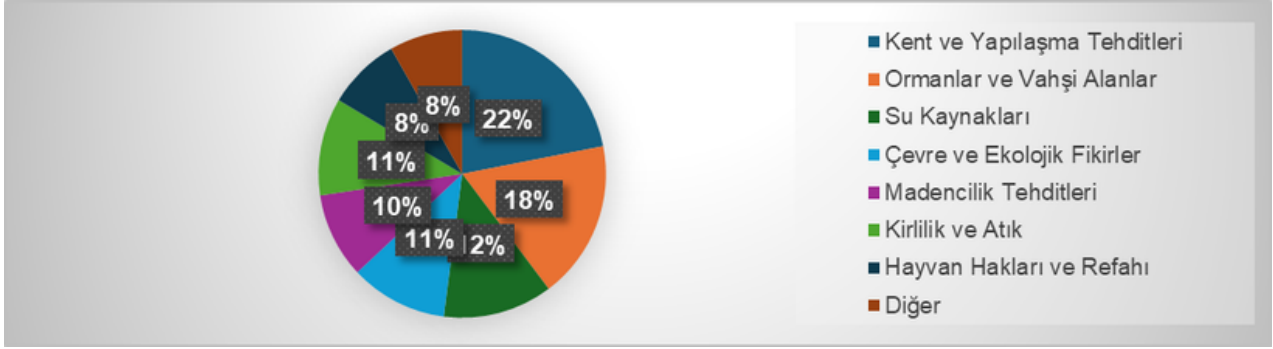
Tablo 3'ten ayrıca görülebileceği üzere -"ilişkisiz" ve "katılım, tepki ve mücadele" temaları dikkate alınmazsa- "kent ve yapılaşma tehditleri" ile "hayvan hakları ve refahı" temalarının yüksek ve birbirine yakın oranlarla başı çektiği; buna karşılık "köy ve tarım", "enerji tehditleri" ve özellikle "endüstriyel tehditler" temalarının düşük oranlarla yer bulduğu görülmektedir. Bu dağılım, çevresel tepkilerin büyük ölçüde kent merkezli, gündelik yaşamla doğrudan temas eden ve somut olarak deneyimlenen sorunlar etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Margetts vd.'nin (2016) dijital katılımın anlık duygular ve özellikle öfke üzerinden viral olabildiğine dair vurgusu düşünüldüğünde, bu tür yakın ve deneyimlenebilir problemlerin öne çıkması anlaşılabilir görünmektedir. Bununla birlikte, bu yoğunlaşma yalnızca bireysel duyarlılıkların bir yansıması olarak değil, dijital platformların katılımı belirli biçimlerde yapılandıran işleyişleriyle birlikte düşünülmelidir. Foucault'nun (2015) yönetimsellik analizi ve Luke'un (1999; Rutherford, 2017) "yeşil yönetimsellik" tartışması, bireylerin tepkilerinin belirli problem alanlarına yönlendirilmesi ve bu çerçevede sınırlandırılması ihtimaline işaret etmektedir. Bu bağlamda platformlar, yakın ve duygusal olarak mobilize edilebilir meseleleri görünür kılarken; üretim süreçleri, enerji politikaları ve kırsal alanlarla ilişkili daha yapısal sorunların görece marjinal kalmasına zemin hazırlayabilmektedir. Swyngedouw'un (2010) belirttiği *post-politik* çerçeveye uyumlu biçimde, çevre meseleleri teknik ve yönetilebilir sorunlara indirgenirken; Bookchin'in (2017) eleştirisinde vurgulandığı üzere, yapısal temelleri sorgulamayan insamerkezci "idareci" bir çevrecilik biçimi baskın hale gelebilmektedir.

Bulguların devamında sunulan tematik dağılım oranları, "katılım, tepki ve mücadele" teması çıkarıldıktan sonra kalan 369 tema eşleşmesi ve "ilişkisiz" temasıyla birebir eşleşen 64 başlık örneklemden çıkarıldığında kalan 234 adet başlık referans alınarak hesaplanmıştır. Analiz birimi olarak başlık sayıları değil, başlıkların toplam tematik eşleşme sayıları esas alınmıştır. Pasta grafikleri spesifik alt örneklem gruplarındaki -imza sayılarına, konumlara veya başlatıcılara göre ayrıştırılmış- başlıkların toplam tematik eşleşmelerinin temalara göre dağılımlarını göstermektedir.

Hatırlanırsa örneklemden imza dağılımı son derece eşitsiz bir tablo sergilemektedir. 298 kampanyanın ortalama imza sayısı yaklaşık 2500'dür; ancak ortalamanın altında imza alan kampanyaların oranı örneklemin yaklaşık %75'ini oluşturmaktadır. Daha çarpıcı biçimde, 116 kampanyanın (yaklaşık %40) 100'ün altında imza aldığı görülmektedir. Bu eşitsizliği tematik düzeyde inceleyebilmek amacıyla kampanyalar imza sayılarına göre iki alt örneklem grubuna ayrılmıştır. Bu doğrultuda 5000 imza sayısı analitik bir eşik olarak belirlenmiş; 5000'in üzerinde imza alan 36 kampanya ile 5000 imzanın altında kalan 198 kampanyanın tematik dağılımları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmaya ilişkin bulgular Görsel 1 ve Görsel 2'de sunulmaktadır. Grafiklere bakıldığında, "kent ve yapılaşma tehditleri" temasının hem 5000'in altında (198 başlıkta 58) hem de 5000'in üzerinde (36 başlıkta 16) imza alan kampanyalarla benzer yoğunluklarda eşleştiği görülmektedir. Buna karşılık "hayvan hakları ve refahı" teması 5000'in altında imza alan kampanyalar arasında üst sıralarda yer alırken (198 başlıkta 49), 5000'in üzerinde imza alan kampanyalar arasında belirgin biçimde gerilemektedir (36 başlıkta 6).

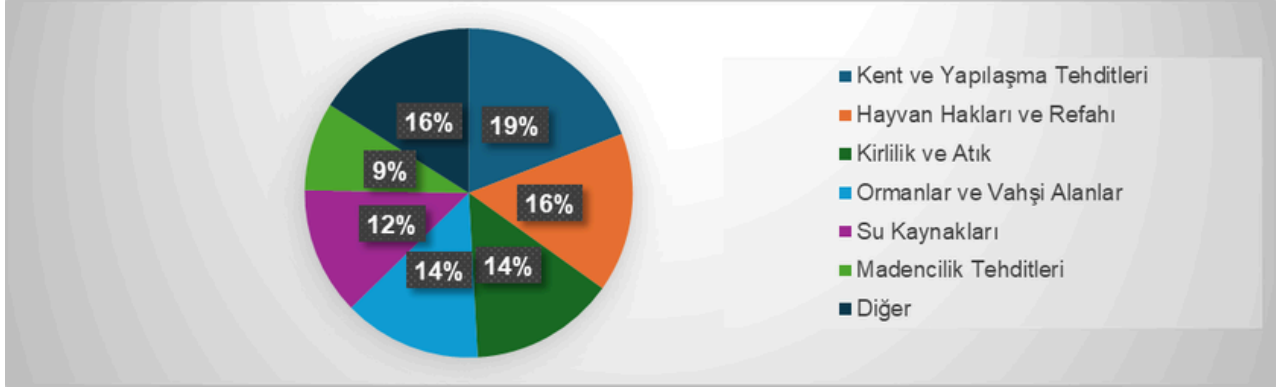
Görsel 1. 5000 Altı İmzalı Kampanyalarda Tematik Dağılım

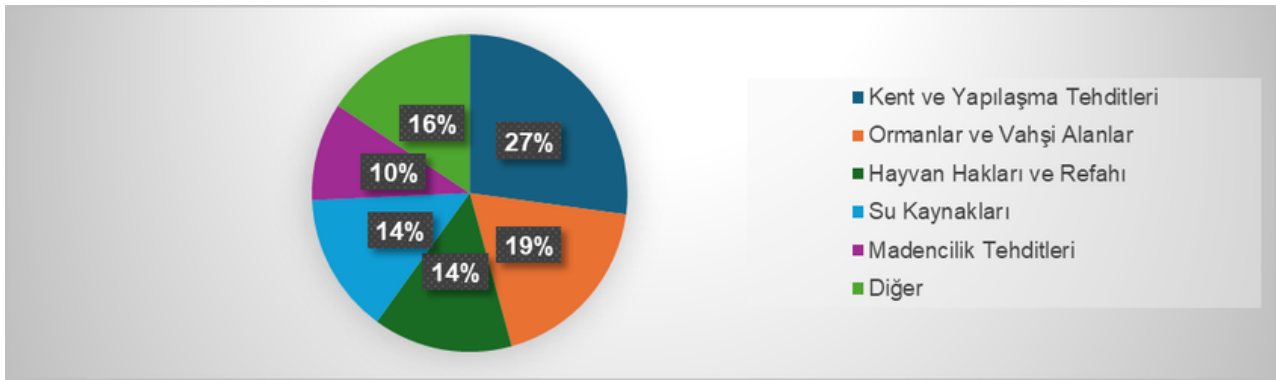
Görsel 2. 5000 Üzeri İmzalı Kampanyalarda Tematik Dağılım

Tersine, “çevre ve ekolojik fikirler” teması düşük imza grubunda sınırlı kalırken (198 başlıkta 23), yüksek imza grubunda daha görünür hale gelmektedir (36 başlıkta 8). “Hayvan hakları” teması, çoğunlukla duygusal tepki (Margetts vd., 2016) ve yakın çevreye dair sorunlar etrafında yoğunlaşmakta; ancak bu yoğunluk geniş ölçekli desteğe dönüşmemektedir. Buna karşılık “çevre ve ekolojik fikirler” teması, güneş enerjisi, karbon azaltımı veya sürdürülebilirlik gibi teknik çerçeveler içermekte ve bu kampanyalar daha yüksek imza düzeyleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu durum, çevre meselesinin yüksek destek aldığı durumlarda teknik, yönetilebilir ve fayda odaklı bir problem olarak kurulduğunu düşündürmektedir (Swyngedouw, 2010; Bookchin, 2017). Nitekim yüksek imza alan kampanyaların önemli bir kısmının örgütlü başlatıcılar tarafından açıldığı ve bu kampanyaların ortalama imza sayısının yaklaşık 6620 olduğu burada hatırlanmalıdır. Yukarıdaki çıkarım bireysel-örgütlü başlatıcı analitik ayrımı için de anlamlıdır.

Görsel 3 ve 4’te benzer bir tematik karşılaştırma kampanya başlatıcıları çerçevesinde sunulmuştur; analitik ayırım bireysel başlatıcılar ile örgütlü başlatıcılar (dernek ve topluluklar) biçiminde kurgulanmıştır. Hatırlanırsa örnekteki kampanyaların %80’e yakını bireylerce başlatılmış, dernek ve toplulukların başlattıkları kampanyalar ise marjinalde kalmıştır.

Görsel 3. Bireysel Başlatıcılara Göre Kampanyalarda Tematik Dağılım

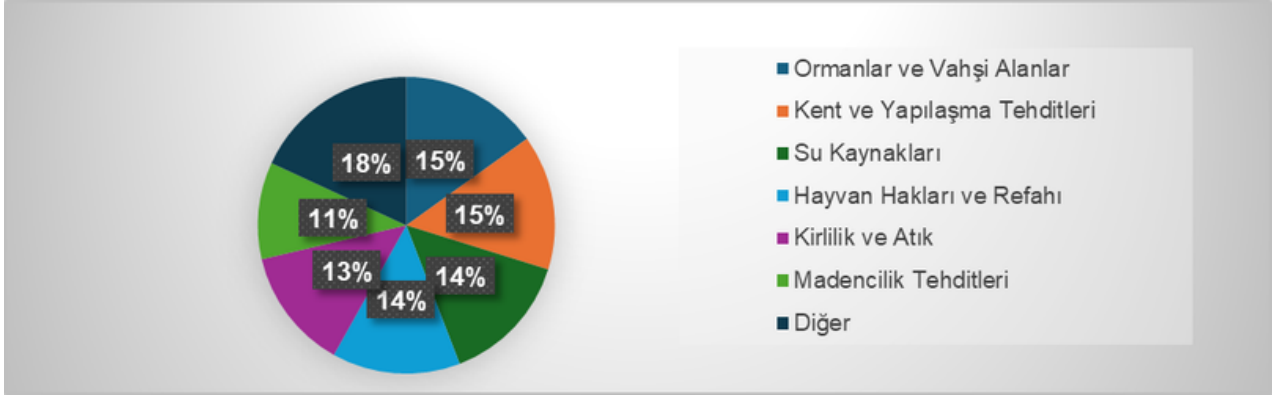

Görsel 4. Örgütlü Başlatıcılara Göre Kampanyalarda Tematik Dağılım

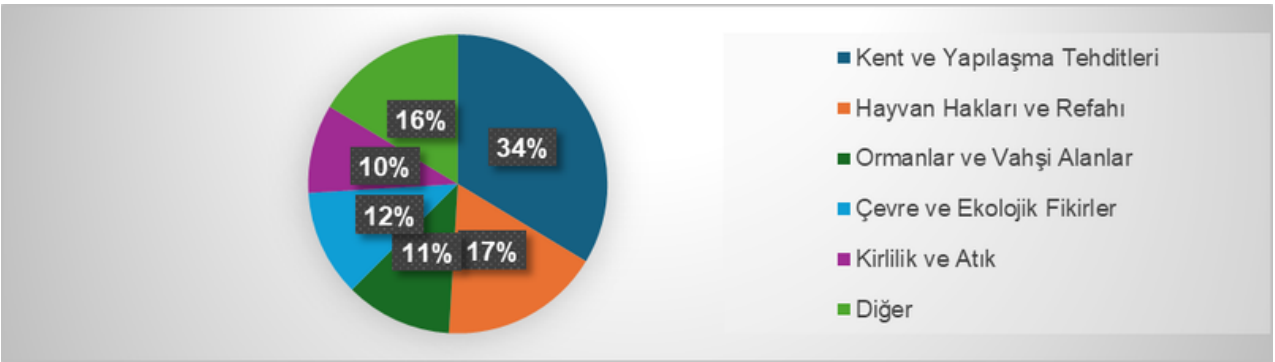
Bu iki grup için tematik dağılımlar genel olarak benzerlik göstermekte ve aynı temalar her iki grup için de birbirine yakın oranlarda öne çıkmaktadır. Bununla birlikte "kent ve yapılaşma tehditleri" temasının örgütlü başlatıcılar arasında (57 başlıkta 19) bireysel başlatıcılara kıyasla (177 başlıkta 55) görece daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu tablo, örgütlü ve örgütsüz aktörlerin ekolojik problemleri büyük ölçüde benzer kavramsal çerçevelerle tanımladıklarını, ancak örgütlü aktörlerin özellikle kentleşme ve yapılaşma eksenli meselelerde daha belirgin bir yoğunlaşma sergilediklerini düşündürmektedir. Başlatıcı türü değişse de talep repertuarı büyük ölçüde benzer kalmakta; bu durum dijital platformun katılım biçimini belirli bir format içinde standartlaştırdığını ima etmektedir. Çevresel muhalefet farklı aktörler tarafından dile getirilse dahi benzer söylemsel sınırlar içinde üretilmektedir. Bu çerçevede çevre söyleminin, radikal bir kopuştan ziyade yönetilebilir ve düzenlenebilir talepler etrafında "yeşil yönetimsel" biçimde şekillendiği söylenebilir (Luke, 1999). Bu durum, belirli muhalefet biçimlerinin daha kolay meşrulaşabildiği ve görünür hale gelebildiği bir yönetimsellik çerçevesiyle birlikte düşünülebilir (Adorno & Horkheimer, 2010; Coser, 1956; Foucault, 2013).

Görsel 5 ve 6'da konumlara göre tematik dağılım karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma büyükşehirler (İstanbul, Ankara, İzmir) ile diğer konumlar (çoğunlukla Türkiye geneli) ayrımı üzerinden kurgulanmıştır. Diğer konumlara bakıldığında temaların birbirine yakın oranlarda dağıldığı; özellikle "kent ve yapılaşma tehditleri" (142 başlıkta 39) ve "ormanlar ve vahşi alanlar" (40) temalarının öne çıktığı, bununla birlikte "su kaynakları" (38) ve "madencilik tehditleri" (28) gibi daha yapısal ve üretim süreçleriyle ilişkili temaların da

görece daha görünür olduğu görülmektedir. Buna karşılık büyükşehirlerde belirgin bir yoğunlaşma “kent ve yapılaşma tehditleri” temasında ortaya çıkmaktadır (92 başlıkta 35).

Görsel 5. Diğer Konumlara Göre Kampanyalarda Tematik Dağılım

Görsel 6. Büyükşehirlere Göre Kampanyalarda Tematik Dağılım

Bu ayırım, çevresel sorunların mekânsal bağlama göre farklı biçimlerde deneyimlendiğini göstermektedir. Büyükşehirlerde çevre sorunu daha çok yapılaşma baskısı ve kamusal alan kaybı üzerinden görünür hale gelirken; diğer konumlarda doğal kaynaklar ve üretim süreçleriyle ilişkili tehditler öne çıkmaktadır. Beck’in (1992) işaret ettiği üzere riskler küresel olmakla birlikte, bu risklerin algılanışı ve gündelik hayattaki karşılıkları mekânsal bağlama göre farklılaşmaktadır. Bu tablo aynı zamanda dijital kamusal alanın da homojen olmadığını ve *büyükşehir-merkezli* bir görünürlük ürettiğini tekrar hatırlatmaktadır (Habermas, 2004; Fraser, 2004). Çevresel risklerin ve taleplerin bu biçimde farklılaşması, çevresel adalet tartışmalarında vurgulanan eşitsiz deneyim ve önceliklerin dijital alana da yansıdığını göstermektedir (Schlosberg & Collins, 2014).

Tablo 4’te örnekleme karşılaşılan “başarılı” olarak işaretlenmiş kampanyalar ve özellikleri listelenmiştir. Burada “başarı” durumu, kampanya sayfalarında yer alan ve kampanyayı başlatan kullanıcı tarafından işaretlenen “başarılı” etiketi esas alınarak belirlenmiştir (Gürel & Nazlı, 2019). Bu işaretleme zaman zaman platform tarafından teyit edilebilmekle birlikte, bu çalışmada incelenen başarıların tamamı teyitli değildir ve dolayısıyla başarı durumu başlatıcı beyanına dayanmaktadır. Tabloya bakıldığında 298 çevre kampanyasının yalnızca 11’inin bu şekilde “başarılı” olarak işaretlendiği görülmektedir (yaklaşık %3). Üstelik bu oran, teyitsiz başlatıcı beyanına dayanmasına rağmen oldukça düşüktür; doğrulanmış başarı ölçütleri dikkate alındığında bu oranın daha da azalması beklenebilir.

Bu bulgu, literatürde farklı konular için tespit edilen daha yüksek oranlarla karşılaştırıldığında dikkat çekicidir. Tekil ve başarılı kampanya örneklerine odaklanan çalışmalar (Işık, 2018; Tezcan, 2017; Aktaş & Akçay, 2019; Kiraz & Kestel, 2017), bu kampanyaların belirli koşullar altında sonuç üretebildiğini göstermektedir. Bu örnekler incelendiğinde, kampanyaların çoğunlukla "viral" dolaşıma girdiklerinde (Margetts vd., 2016) ve özellikle anaakım medyada da "hibrit" bir biçimde karşılık bulduklarında daha yüksek başarı ihtimali taşıdığı görülmektedir (Chadwick, 2013). Örneğin Kiraz ve Kestel (2017) kadın konulu kampanyalarda yaklaşık %11,5'lik bir başarı oranı bulmuştur. Buna karşılık Doruk ve Akbıçak (2017), Change.org raporlarında yer alan -tüm konularda- başarılı kampanyaları analiz ederek çevre konulu kampanyaların görece yüksek bir başarı potansiyeline sahip olduğunu ileri sürmektedir. Ancak bu çalışma, yalnızca başarılı kampanyalara odaklanmak yerine çevre konulu kampanyalar evrenini dikkate aldığı için, söz konusu potansiyelin pratikte oldukça sınırlı bir başarı oranına karşılık geldiğini göstermektedir. Tablo 4'teki başarılı kampanyaların büyük kısmı bireyler tarafından başlatılmış olmakla birlikte, yüksek imza sayılarının çoğunlukla topluluklar tarafından başlatılan kampanyalarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, dijital katılımın bireysel düzeyde kolaylaşmış olmasına rağmen, geniş çaplı mobilizasyonun hâlâ kolektif kapasiteyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 4.
Başarılı Kampanyalar

Kampanya Adı	Başlatıcı	İmza Sayısı	Konum	Temalar
Ege Üniversitesi'nde Işıksız Yurt Yolu Aydınlatılsın.	Topluluk	10632	İzmir	İlişkisiz
Yeşil Göle Dönmesin Çöle!	Bireysel	1289	Ardahan	Kent ve Yapılaşma Tehditleri, Su Kaynakları
Gençlerden Yerel Seçimler İçin Adaylara Çağrı: İklim Politikalarınızı Açıklayın.	Topluluk	8870	Türkiye	Katılım, Tepki ve Mücadele, Çevre ve Ekolojik Fikirler
Şirketleri hayvan eziyetine karşı verdikleri sözden sorumlu tutuyoruz	Topluluk	17202	Türkiye	Hayvan Hakları ve Refahı, Katılım, Tepki ve Mücadele
Türkiye geneli barınaklar düzenlensin, hayvanlar uyutulmasın	Bireysel	14	Türkiye	Hayvan Hakları ve Refahı

Dilek Yarımadası Milliparkı Geçici Olarak Kapatılsın ve Orman Koruma Tedbirleri Artırılsın	Bireysel	7612	Aydın	Katılım, Tepki ve Mücadele, Ormanlar ve Vahşi Alanlar
1 üniversite 1000 pati	Bireysel	308	Türkiye	Kent ve Yapılaşma Tehditleri, Hayvan Hakları ve Refahı
Cerattepe’de ÇED Olumlu Kararı İptal Edilen Hukuksuz Madencilige Son Verin @ HoldingCengiz	Dernek	7988	Artvin	Katılım, Tepki ve Mücadele, Madencilik Tehditleri
67400 m ² Orman ve Tarihi Karaindibi Mağarası Kalker Ocağıyla Yok Edilmesin @antalyaobm	Topluluk	7648	Antalya	Katılım, Tepki ve Mücadele, Madencilik Tehditleri, Ormanlar ve Vahşi Alanlar
Starbucks Türkiye: Bitkisel Sütlerden Alınan Ek Ücreti Kaldırın!	Bireysel	43	Türkiye	Hayvan Hakları ve Refahı

Tematik olarak bakıldığında, “hayvan hakları ve refahı” temasının başarılı kampanyalar arasında görece daha görünür olduğu; “madencilik tehditleri” ve “ormanlar ve vahşi alanlar” temalarının da birden fazla kez tekrarlandığı görülmektedir. Buna karşılık hem örneklemede en sık karşılaşılan hem de yüksek imza potansiyeline sahip “kent ve yapılaşma tehditleri” temasının başarılı kampanyalar arasında sınırlı kalması dikkat çekicidir. Bu durum, dijital alanda yoğun biçimde üretilen çevresel tepkilerin, aynı ölçüde sonuç üretmeyebileceğini düşündürmektedir. Başka bir ifadeyle, yüksek görünürlük ve yoğun katılım her zaman dönüşüme karşılık gelmemekte; bu da dijital katılımın belirli durumlarda bir tür vicdani rahatlatma ve pasifleştirme pratiği olarak işleyebileceğine işaret etmektedir (Morozov, 2011; Adorno & Horkheimer, 2010; Coser, 1956).

Nitekim Yücel’in (2020) yaptığı anket çalışmasında, Change.org kullanıcılarının %96’sının imza attıktan sonra eylemi sokağa taşımayacaklarını, %65’inin ise kampanyayı imza sonrasında takip etmediklerini belirtmeleri, dijital katılımın süreklilik ve derinlik bakımından sınırlı kalabildiğini göstermektedir. Bu bulgu, burada gözlenen düşük başarı oranıyla birlikte düşünüldüğünde anlamlı bir çerçeve sunmaktadır. Son olarak, başarılı kampanyaların konumsal dağılımı incelendiğinde Aydın, Artvin, Ardahan ve Antalya gibi

belirli yerel bağlamların öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, çevresel sorunların belirli bölgelerde yoğunlaşabildiğini ve yerel toplulukların doğrudan deneyimledikleri çevresel tehditler karşısında daha güçlü destek ve etki üretebildiklerini düşündürmektedir. Bu bağlamda çevresel risklerin ve taleplerin mekânsal olarak eşit dağılmadığı; çevresel adalet literatüründe vurgulanan bölgesel farklılıkların (Schlosberg & Collins, 2014) dijital kampanya pratiklerine de yansıdığı söylenebilir.

SONUÇ

Dijital aktivizm literatüründe internetin kamusal alanı genişlettiği, katılım eşiklerini düşürdüğü ve daha kapsayıcı kolektif eylem biçimleri ürettiği yönündeki iyimser kabuller baskındır (Bennett & Segerberg, 2012; Castells, 2012; Dahlberg, 2009; Earl & Kimport, 2011; Ergül Güvendi, 2023; Rheingold, 1993; Van Laer & Van Aelst, 2010). Ancak bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, bu iyimser çerçevenin Change.org örneğinde ekolojik problemler çerçevesinde sınırlandığını göstermektedir. Karşılaşılan “düşük eşikli” dijital katılım, yüksek etkili bir kamusal *mücadele* değil, düşük yoğunluklu ve parçalı bir katılım örüntüsü sergilemiştir.

Öncelikle, incelenen 298 çevre kampanyasının yaklaşık %80’inin bireylerce başlatılmış olması, dijital katılımın büyük ölçüde bireyselleşmiş bir formda işlediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kampanyaların önemli bir bölümünün düşük imza düzeylerinde kalması, %40’ının 100 imzanın altında seyretmesi ve yalnızca 11 kampanyanın (%3) “başarılı” olarak işaretlenmiş olması, bu katılımın geniş ölçekli bir politik etki üretmekte sınırlı kaldığını göstermektedir. Yüksek imza sayılarına ulaşan kampanyaların dahi sistematik biçimde başarıya dönüşmemesi, dijital görünürlük ile politik dönüşüm arasındaki mesafenin korunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Earl & Kimport’un (2011) ve Van Laer & Van Aelst’in (2010) vurguladığı katılım eşiklerinin düşmesi meselesini tümüyle reddetmemekte, fakat onu tersine çevirmektedir: düşük maliyetli katılım biçimleri gerçekten yaygınlaşmaktadır, ancak bu yaygınlık aynı ölçüde dönüştürücü bir etki yaratmamaktadır. Başka bir ifadeyle, düşük eşik çok kampanya üretmekte, fakat zorunlu olarak güçlü bir politik sonuç üretmemektedir.

Bu noktada dijital katılımın doğasına ilişkin daha temel bir sınırlılık ortaya çıkmaktadır. *Change.org* gibi çevrimiçi dilekçe platformları, klasik sosyal medya ortamlarından farklı olarak kullanıcılar arasında süreklilik arz eden, etkileşimli ve ağ-temelli -kamusal- bir iletişim zemini üretmemektedir. Katılım çoğunlukla tekil ve kısa süreli bir imza pratiğiyle sınırlı kalmakta, kullanıcılar arasında kolektif bir etkileşim ya da ortak eylem deneyimi oluşmamaktadır. Bu nedenle Bennett & Segerberg’in (2012) “bağlantılı eylem” kavramsallaştırmasının varsaydığı süreklilik, ağ yoğunluğu ve kolektif etkileşim düzeyinin bu tür platformlarda oldukça sınırlı kaldığı söylenebilir. Bu anlamda *Change.org*’da gözlemlenen katılım biçimi, güçlü bir kolektif eylem üretmediği gibi, ağ-temelli bir “bağlantılı eylem” formu olarak da değerlendirilemez.

Bireyselleşmiş katılım biçimlerinin bu sınırlılığı, çatışmacı sosyoloji geleneğiyle birlikte düşünüldüğünde daha anlamlı hale gelmektedir. Bulguların gösterdiği üzere katılımın büyük ölçüde bireysel düzeyde gerçekleşmesi, kolektif mobilizasyon kapasitesinin zayıflığıyla birlikte ilerlemektedir. Oysa toplumsal dönüşüm, klasik olarak kolektif ve örgütlü mücadele üzerinden kavramsallaştırılmaktadır. *Neoliberal rasyonalite* altında bireyin temel analiz birimi haline gelmesi (Beck, 1992; Bauman, 2015), kolektif kimliklerin

ve ortak mücadele zeminlerinin zayıflamasıyla sonuçlanmakta; örneğin Marx’ın (2005) sınıf temelli kolektif eylem vurgusu, Foucault’nun (2013) yönetsellik analizleri veya Lefebvre’in (2014) gündelik hayat çözümlemeleri bu sürecin farklı boyutlarını ortaya koymaktadır. Nitekim bu çalışmada yüksek imza sayısına ulaşan ve “başarılı” olarak işaretlenen kampanyaların çoğunlukla topluluklar ve örgütlü aktörler tarafından başlatılması, bireysel dijital katılımın tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Bireysel katılım kolaylaşmış, fakat mücadele kapasitesi güçlenmemiştir.

Tematik bulgular, dijital çevre aktivizminin içerik bakımından da belirli sınırlar içinde işlediğine işaret etmektedir. Kampanyaların büyük ölçüde “kent ve yapılaşma tehditleri” ve “hayvan hakları” gibi doğrudan deneyimlenen ve gündelik yaşamla ilişkili sorunlar etrafında yoğunlaşması; buna karşılık üretim süreçleri, enerji politikaları ve kapitalist birikim dinamikleriyle ilişkili temaların oldukça sınırlı kalması, çevre meselesinin parçalı ve yerel bir çerçevede kurulduğunu göstermektedir. Kampanya başlıklarında üretim ilişkilerine yönelik kavramların neredeyse hiç yer almaması, Moore’un (2015) işaret ettiği doğa ile kapitalist üretim ilişkileri arasındaki ilişkinin dijital çevre söyleminde görünmez kaldığını düşündürmektedir.

Bu durum aynı zamanda çevre taleplerinin etik çerçevesine de yansımaktadır. “Kent ve yapılaşma tehditleri” temasının baskınlığı, çevre hassasiyetinin çoğu durumda doğanın kendi içkin değerinden ziyade, bireylerin yaşam alanlarının korunmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu *insanmerkezci* yönelim (Cangızbay, 1989; Naess, 1994), çevre mücadelesinin, sistemin temel dinamiklerini sorgulamak yerine mevcut yapıyı ve yaşam standartlarını korumaya yöneldiğini düşündürmektedir. Bu yönüyle ortaya çıkan çevrecilik biçimi, Bookchin’in (2017) “idareci radikalizm” eleştirisiyle uyumlu biçimde, sistemi dönüştürmekten çok onu düzenlemeye yönelik “sürdürülebilir” talepler üretmektedir. Swyngedouw’un (2010) işaret ettiği “post-politik” çerçeveye birlikte düşünüldüğünde, çevre sorunlarının yapısal çatışmalardan arındırılarak *teknik* ve yönetilebilir problemlere indirgenmesi söz konusudur. Burada mesele yalnızca çevrenin savunulması değildir; çevrenin nasıl, hangi politik dil içinde ve hangi sınırlar dahilinde savunulduğudur.

Bir diğer önemli boyut, dijital katılımın duygusal dinamikleri ve görünürlük ekonomisidir. Kampanyaların büyük bölümünün düşük görünürlük düzeylerinde kalması, az sayıda kampanyanın ise yüksek imza sayılarıyla öne çıkması, Margetts vd.’nin (2016) işaret ettiği “güç yasası” dinamikleriyle uyumludur. Bu durum, dijital katılımın anlık dikkat, *duygusal* yoğunluk ve *viral* dolaşım üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Ancak bu çalışmanın bulguları, duygunun tek başına başarı üretmediğini de ortaya koymaktadır. Nitekim hayvan hakları gibi duygusal yoğunluğu yüksek temaların düşük imza düzeylerinde yoğunlaşması, buna karşılık daha teknik ve çözüm odaklı “çevre ve ekolojik fikirler” temasının yüksek imza gruplarında daha görünür hale gelmesi, bireysel öfke ve duyarlılığın geniş etki ya da destek üretmediğini göstermektedir.

Bu noktada başarı meselesinin platform içi dinamiklerle açıklanamayacağı da açıktır. Başarılı ya da yüksek imzalı kampanyaların (Işık, 2018; Tezcan, 2017; Aktaş & Akçay, 2019; Kiraz & Kestel, 2017) önemli bir bölümünün platform dışı dolaşım, medya görünürlüğüyle ve daha geniş kamusal yankılarla desteklenmiş olması, dijital kampanyaların etkisinin Chadwick’in (2013) tanımladığı “hibrit medya” sistemi içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Platform tek başına yeterli değildir; dijital

imza ancak başka dolaşım ağları, haberleşme kanalları ve örgütlü destek biçimleriyle birleştiğinde politik ağırlık kazanabilmektedir. Bu bulgu, Change.org'un kendi başına bir dönüşüm makinesi değil, olsa olsa daha geniş bir medya-ekolojisi içinde işleyen ikincil bir araç olduğunu düşündürmektedir.

Mekânsal dağılım bulguları da dijital kamusal alanın eşitsiz doğasına işaret etmektedir. Kampanyaların büyük ölçüde büyükşehirlerde yoğunlaşması, Habermas'ın (2004) eşit erişime dayalı uzlaşmacı kamusal alan varsayımını sorgulanabilir hale getirmektedir. Daha önemlisi, burada dijital alanın uzlaşmacı ve homojen bir tartışma zemini sunduğu yönündeki iyimser tahayyül de zayıflamaktadır. *Change.org* özelinde *rasyonel* etkileşimlerden bahsedilemeyeceği ölçüde uzlaşmadan bahsetmek de güçtür. Arendt'in (2013) işaret ettiği biçimiyle kamusal alan aynı zamanda mücadele, görünürlük ve üstünlük alanıdır; Fraser'ın (2004) vurguladığı gibi karşı-kamusal alanlar da eşitsiz güç ilişkilerinden bağımsız değildir. Bu çalışmanın verileri de tam olarak bunu göstermektedir: çevresel talepler eşit biçimde görünür olmamakta, bazı mekânlar ve oralarda yaşayanlar -kentli orta sınıflar?- dijital kamusal alan içinde daha güçlü temsil edilirken bazıları -çiftçiler, yoksullar?- neredeyse hiç görünmemektedir. Bu nedenle mesele yalnızca kamusal alana erişim değil, hangi ekolojik meselenin kamusal hale gelebildiğidir.

Bu nokta çevresel adalet literatürüyle birlikte düşünüldüğünde daha da açıklık kazanmaktadır. Bullard'ın (1990) ortaya koyduğu üzere çevresel riskler toplumsal olarak eşitsiz dağılmaktadır; Schlosberg & Collins'in (2014) vurguladığı gibi mesele yalnızca riskin dağılımı değil, tanınma, temsil ve karar süreçlerine katılım kapasitesidir. Bu çalışmanın bulguları, çevresel adaletsizliğin dijital alanda da yeniden üretildiğini göstermektedir. Büyükşehir yoğunluğu, eşitsiz görünürlük ve bazı bölgelerin ya da temaların marjinalde kalması, yalnızca çevresel zararların değil, şikâyetlerin de eşitsiz dolaşıma girdiğini düşündürmektedir. Başka bir ifadeyle, dijital platformlar çevresel adaletsizliği otomatik olarak düzeltmemekte; kimi zaman onu yeniden üretmektedir.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, dijital çevre kampanyalarının geniş bir katılım alanı üretmekle birlikte, bu katılımın büyük ölçüde bireyselleşmiş, süreksiz ve sınırlı etki üreten bir formda işlediği görülmektedir. Düşük maliyetli katılım biçimlerinin yaygınlığı bir yandan çevre sorunlarının görünürlüğünü artırırken, diğer yandan bu görünürlüğün yapısal bir dönüşüme evrilmesini sınırlayabilmektedir. Burada Dahlberg'in (2009) ve Rheingold'un (1993) temsil ettiği ütopyik "demokratik sanal topluluklar" tahayyülünün, *Change.org* örneğinde doğrulanmadığı açıktır: dijital alan daha özgür, daha yatay ve daha dönüştürücü bir kamusal alan üretmekten çok, çoğu durumda sınırlı, parçalı ve eşitsiz bir katılım zemini üretmektedir.

Bu durum, eleştirel teorinin işaret ettiği mekanizmalarla birlikte düşünüldüğünde daha açık hale gelmektedir. Katılımın büyük ölçüde bireysel, düşük maliyetli ve süreksiz olması; kampanyaların çoğunun düşük imza düzeylerinde kalması ve başarı oranlarının sınırlı olması, bu pratiklerin belirli durumlarda biriken toplumsal tepkiyi tahliye eden bir "supap" işlevi görebileceğini düşündürmektedir (Cosser, 1956). Adorno & Horkheimer'in (2010) vurguladığı biçimde, muhalefetin sistem içinde yönetilebilir sınırlar içinde pasif halde yeniden üretildiği; Morozov'un (2011) işaret ettiği üzere ise katılımın çoğu zaman sembolik bir tatmin üreterek politik müdahale kapasitesini sınırladığı bir çerçeve ortaya çıkmaktadır. Kimi zaman mesele doğrudan çözümlenmemekte, yalnızca şikâyetler daha kolay dolaşıma sokulabilir hale gelmektedir.

Sonuç olarak 2024 Change.org örneğinde gözlemlenen dijital çevre aktivizmi, ne güçlü bir kolektif eylem formu ne de ağ-temelli bir “bağlantılı eylem” üretmiştir. Aksine bu katılım biçimi, büyük ölçüde bireyselleşmiş, düşük maliyetli, etkileşimsiz ve sınırlı etki üreten bir pratik olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımın nicel olarak yaygınlaşması, çevre sorunlarının görünürlüğünü artırmaktadır, ancak bu görünürlüğün yapısal bir dönüşüme karşılık geldiğini söylemek güçtür. Dijital çevre aktivizmi, demokratikleşme potansiyelini bütünüyle ortadan kaldırmasa da pratikte büyük ölçüde sistem içi, sınırlı ve yönetilebilir bir muhalefet formu üretmektedir.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2010). Aydınlanmanın diyalektiği. Kabaalıcı.

Akın, D. (2021). Yeni medya örneğinde teknoloji ve toplumsal değişim bağı: Change.org üzerine bir inceleme. Middle Black Sea Journal of Communication Studies, 6(1), 17-29.

Aktaş, M., & Akçay, E. (2019). Dijital savunuculuk örneği olarak “Özgecan Yasası” Change.org imza kampanyası. Moment Dergi, 6(2), 305-336.

Arendt, H. (2013). İnsanlık durumu. İletişim.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.

Bauman, Z. (2015). Akışkan modern dünyada kültür. Atıf.

Beck, U. (1992). Risk society: Towards a new modernity. Sage.

Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action. Information, Communication & Society, 15(5), 739-768.

Bookchin, M. (2017). Ekolojik bir topluma doğru. Sümer.

Bullard, R. D. (1990). Dumping in Dixie: Race, class, and environmental quality. Westview.

Cangızbay, K. (1989). Habeas Corpus’tan Habeas Oikos’a veya ekolojizmin zorunlu güzergâhı. Türkiye Günlüğü Dergisi, (3), 39-40.

Castells, M. (2012). Networks of outrage and hope: Social movements in the internet age. Polity.

Chadwick, A. (2013). The hybrid media system: Politics and power. Oxford University Press.

Change.org. (n.d.). About. <https://www.change.org/about>

Change.org. (2024). Değişim raporu. <https://www.change.org/l/tr/change-org-turkiye-2024-degisim-raporu?ysclid=m4zxbelzf497003033>

Coser, L. (1956). The functions of social conflict. Free Press.

Coşkun Tuna, P., & Türkölmez, O. (2023). Yeni toplumsal hareketler ve dijital aktivizm. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 211-240.

Çayır, K. (2016). *Yeni sosyal hareketler*. Kaknüs.

Dahlberg, L. (2009). Libertarian cyber-utopianism and global digital networks. In P. Hayden & C. el-Ojeili (Eds.), *Globalization and utopia: Critical essays* (pp. 176-189). Palgrave Macmillan.

Earl, J., & Kimport, K. (2011). *Digitally enabled social change: Activism in the internet age*. MIT Press.

Erben, Ş. E. (2023). Bir tweet dünyayı değiştirir mi? Ekoloji mücadelesi ve dijital aktivizm. *Yeni İnsan*.

Ergül Güvendi, N. (2023). Kişilerarası iletişim perspektifinden dijital aktivizm ve göç. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 8(25), 618-624.

Foucault, M. (2013). *Güvenlik, toprak, nüfus: Collège de France dersleri (1977-1978)*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Foucault, M. (2015). *Hapishanenin doğuşu: Gözetim altında tutmak ve cezalandırmak*. İmge.

Fraser, N. (2004). Kamusal alanı yeniden düşünmek. In M. Özbek (Ed.), *Kamusal alan* (pp. 103-132). Hil.

Giddens, A., & Sutton, P. W. (2021). *Sosyoloji*. Kırmızı.

Gürel, E., & Nazlı, A. (2019). Dijital aktivizm: Change.org kampanyaları üzerine bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 187-206.

Habermas, J. (2004). Kamusal alan. In M. Özbek (Ed.), *Kamusal alan* (pp. 95-103). Hil.

Habermas, J. (2015). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü*. İletişim.

Işık, G. (2018). Sanaldan sokağa "Kudüs Filistin'in başkentidir" hareketi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 157-172.

Işık, G., & Çıkın, M. (2024). Entegre müzakereci sistem analizi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(3), 1177-1200.

Karadoğan Doruk, E., & Akbıçak, A. (2017). Change.org kampanyaları üzerine çalışma. *Intermedia International E-Journal*, 4(7), 269-289.

Karagöz, K. (2013). Dijital aktivizm hareketleri. *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, (1), 131-156.

Kıral, B. (2020). Doküman analizi yöntemi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.

Kiraz, S., & Kestel, S. (2017). Kadınlar ve dijital aktivizm. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (53), 139-163.

- Korkmaz, A. (2015). Twitter ve yeni toplumsal hareketler. In S. Karakulakoğlu & Ö. Uğurlu (Eds.), İletişim çalışmalarında dijital yaklaşımlar (pp. 93-116). Heretik.
- Kümbetoğlu, B. (2012). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem. Bağlam.
- Lefebvre, H. (2014). Mekânın üretimi. Sel.
- Luke, T. W. (1999). Environmentalism as green governmentality. In E. Darier (Ed.), Discourses of the environment (pp. 121-151). Blackwell.
- Margetts, H., John, P., Hale, S., & Yasseri, T. (2016). Political turbulence. Princeton University Press.
- Morozov, E. (2011). The net delusion. PublicAffairs.
- Moore, J. W. (2015). Capitalism in the web of life. Verso.
- Naess, A. (1994). Derin ekoloji. In G. Tamkoç (Ed.), Derin ekoloji (pp. 9-16). Ege.
- Neuman, W. L. (2014). Toplumsal araştırma yöntemleri (Cilt 1). Yayınodası.
- Rheingold, H. (1993). The virtual community. <http://www.rheingold.com/vc/book/>
- Van Laer, J., & Van Aelst, P. (2010). Internet and social movement action repertoires. Information, Communication & Society, 13(8), 1146-1171.
- Yegen, C. (2014). Slaktivism: Change.org örneği. KTÜ İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(2), 84-108.
- Yücel, Y. (2021). Change.org ve politik katılım. Ankara Üniversitesi İlef Dergisi, 7(2), 351-383.

Ek 1.

Temalarla Eşleşen Kampanya Örnekleri

Tema	Kampanyalar*
Ormanlar ve Vahşi Alanlar	Türkiye için CL-215 Amfibik Yangın Söndürme Uçakları Alınsın; Latmos Dağı Elden Gidiyor
Su Kaynakları	Ecemiş Çayı Temiz Günlerine Geri Dönsün.; İzmir Körfezi 'nin Temizlenmesi İçin Harekete Geçin
Hayvan Hakları ve Refahı	İstanbul Riva'daki Arıkuşlarının Sesi Ol; Türkiye Geneli Barınaklar Düzenlensin, Hayvanlar Uyutulmasın
Madencilik Tehditleri	#Erzincan İliç Altın Madeni Kapatılsın. Sorumlular Yargılsın #İliçAltınMadeniniKapat; Arhavi'deki Maden Çalışmalarına Hayır Deyin
Enerji Tehditleri	Trakya'da Nükleer Santral İstemiyoruz!; Bozcada'da Jeotermal Enerji Santraline Hayır!
Kirlilik ve Atık	Hayat Kimya Bizi Zehirliyor ; Kandıra Çöplük Değildir
Kent ve Yapılaşma Tehditleri	İzmir'in En Büyük İlçesi Buca'da Yeşil Alanları Artırın.; Fıstıklı'ya Beton Dökme!
Köy ve Tarım	Kısırlaştırılmış Tohum Üretimi ve Satışı Yasaklansın; Tapusuz Köy Tam 100 Yaşında
Katılım, Tepki ve Mücadele	Kadıköy Göztepe'de Hava Kirliliği Rekoru Kırılıyor, Kadıköy Havana Sahip Çık ; Zehir Solumaya Dur De
Çevre ve Ekolojik Fikirler	Fenerbahçe Stadyumuna Güneş Panelleri Kurulsun!; Kalekim Sektörde Öncü Olsun, Karbon Nötr Olsun
Endüstriyel Tehditler	Trakya'nın Sanayi Şehirleri Ölüm Kokuyor! Nefes Almak için Zehre Dur De!; Bursa'da Faaliyete Devam Eden Ruhsatsız Çimento Tesisi Kapatılsın

* Kalın punto ile yazılmış ifadeler karşısındaki tema ile eşleşen araştırma kodlarıdır

Ek 2.

İlişkısız Olarak İşaretlenmiş Kampanya Başlığı Örnekleri

Terziođlu Yerleşkesi KYK yurt yolu iyileştirme çalışması ve durak sorunu

Alaçatı’ya Kapalı Pazaryeri Kurulsun

Torpil satışı

Bahçeşehir Marmaray Seferlerinin Artırılması İçin ağrı

SOSYAL HİZMET CAMİASINDAN GAZZE İÇİN ORGANİZE İYİLİK ÇAĞRISI

İstanbul M3 Metro Hattında Hafta Sonları Gece Tarifesi Uygulansın!

Mustafa Kemal Üniversitesi Online eğitime geçsin

Bahçeşehir Koleji'nin kitap dayatması

Deprem tespit cihazı Sadi BASER

Kaldırım olmadan Genn’te Şube camisini istemiyoruz.

Ege Üniversitesi’nde Işıksız Yurt Yolu Aydınlatılsın.

İki ayaklı hayvanlar toplatılsın